

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Under press

En tematisk analys av svenska journalisters
uppfattningar av demokratisk tillbakagång

KURS: *Uppsats i medie- och kommunikationsvetenskap II, 30 hp*

PROGRAM: *Media- & kommunikationsvetenskap*

FÖRFATTARE: *Linnéa Skålebrant, Malte Flensén*

EXAMINATOR: *Yuliya Lakew*

TERMIN: *HT2025*

Sammanfattning

Författare: Linnéa Skålebrant & Malte Flensén

Uppsatsens titel: Under press - En tematisk analys av svenska journalisters uppfattningar av demokratisk tillbakagång

Språk: Svenska

Antal sidor: 41 (exklusive referenser och bilagor)

Studien undersöker hur svenska journalister upplever och förhåller sig till pressfriheten i relation till den globala demokratiska tillbakagången. Med Varieties of Democracys (V-Dem Institute) rapport som utgångspunkt som visar på en försämring av demokrati och yttrandefrihet även i etablerade demokratier, syftar studien till att undersöka hur journalister själva uppfattar sitt demokratiska uppdrag samt vilka hot mot pressfriheten de anser vara mest centrala. Studien bygger på sju kvalitativa semistrukturerade intervjuer med yrkesverksamma journalister i Sverige och analyseras genom reflexiv tematisk analys.

Resultatet visar att journalister upplever ett ökat tryck på yrkesrollen till följd av strukturella och ekonomiska villkor, såsom ägarkoncentration, minskade resurser och kommersiella krav. Vidare framkommer att hot, hat och ökad fientlighet påverkar journalisters arbetsmiljö och i vissa fall leder till självcensur. Samtidigt betonar journalisterna pressfrihetens grundläggande betydelse för demokratin och ser sin roll som central i att informera medborgare, granska makten och upprätthålla en fungerande offentlighet. Studien visar även en uttalad oro för pressfrihetens framtid, både i Sverige och internationellt. Sammantaget bidrar studien med fördjupad förståelse för hur svenska journalister navigerar sitt demokratiska uppdrag i en tid präglad av ökade hot mot medier och demokratiska värden.

Nyckelord: *Pressfrihet, journalistik, journalistroll, kvalitativ intervju, reflexiv tematisk analys*

Abstract

Authors: Linnéa Skålebrant & Malte Flensén

Title and subtitle (English): Under Pressure - A Thematic Analysis of Swedish Journalists' Perceptions of Democratic Backsliding

Language: Swedish

Pages: 41 (references and appendix excluded)

This study examines how Swedish journalists perceive and relate to freedom of press in the context of the global democratic backslide. Drawing on reports from Varieties of Democracy (V-Dem Institute), which indicate a global decline in democracy and freedom of expression, including in established democracies, the study aims to explore journalists' understanding of their democratic role and the threats they consider most significant to the freedom of press. The study is based on seven qualitative semi-structured interviews with professional journalists in Sweden and employs reflexive thematic analysis as its analytical approach.

The findings reveal that journalists experience increasing pressure on their professional role due to structural and economic conditions, such as media ownership concentration, reduced financial resources, and commercial demands. Furthermore threats, harassment, and growing hostility are described as affecting journalists' safety and working environment, sometimes resulting in self-censorship. Despite these challenges, the journalists emphasize the fundamental importance of freedom of press for democracy and view their role as crucial in informing the public, scrutinizing power and sustaining a functioning public sphere. The study also highlights a widespread concern about the future of freedom of press, both nationally and globally. Overall, the study contributes to a deeper understanding of how Swedish journalists navigate their democratic mission in a time marked by increasing threats to media freedom and democratic values.

Key words: *Press freedom, journalism, journalistic role, qualitative interview, reflexive thematic analysis*

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1.	Syfte	1
2.	Bakgrund.....	3
2.1.	Pressfrihet	3
3.	Tidigare forskning.....	5
3.1.	Journalismens roll globalt	5
3.2.	Journalism i svensk kontext	6
3.3.	Samtida utmaningar	7
3.4.	Forskningsproblem och relevans	8
4.	Teoretiska ramar	10
4.1.	Den borgerliga offentligheten	10
4.2.	Begrepp för yttrandefrihet.....	11
4.2.1.	Sanningsargumentet	11
4.2.2.	Demokratiargumentet	12
4.2.3.	Toleransargumentet.....	12
4.3.	Journalistens roll i demokratin	13
4.4.	Sammanfattning	14
5.	Metod	15
5.1.	Kvalitativ semistrukturerad intervju	15
5.2.	Reflexiv tematisk analys	15
5.3.	Urval	17
5.4.	Etik.....	17
5.5.	Reflexivitet.....	18
5.6.	Metodreflektion.....	18
6.	Analys	20
6.1.	Strukturella och ekonomiska villkor pressar journalistiken.....	20
6.1.1.	Ägarkoncentrationen ökar.....	20
6.1.2.	Klickjournalistik försvårar yrket.....	22
6.1.3.	Journalister får minskade anslag.....	24
6.1.4.	Politikens ovilja att granskas	24
6.2.	Hot, hat och påtryckningar påverkar journalisters säkerhet och arbetsmiljö.....	26

6.2.1.	Hot är en del av jobbet	26
6.2.2.	Journalister tillämpar självcensur	27
6.2.3.	Journalister som påverkas av hot och hat	28
6.2.4.	Kritiska mottagare.....	29
6.3.	Journalistrollens demokratiska uppdrag och förväntningar	30
6.3.1.	Journalistiken ska informera medborgarna	30
6.3.2.	Journalister ska moderera	31
6.3.3.	Journalister ska granska makten	32
6.3.4.	Journalistikens förmåga att leva upp till sina ideal	33
6.4.	Synen på pressfrihetens värde och framtid	34
6.4.1.	Pressfriheten är en grundprincip	34
6.4.2.	Pressfriheten behöver skyddas	36
6.4.3.	Oro för omvärlden.....	37
6.4.4.	Upplevelser av oro för framtiden	38
7.	Diskussion.....	40
8.	Slutsats	43
9.	Förslag till framtida forskning	44

Referenslista

Bilagor

1. Inledning

I mars 2025 publicerade *Varieties of Democracy* sin årliga demokrati rapport (V-Dem Institute, 2025) som fann en global nedgång i demokrati och yttrandefrihet. Rapporten konstaterar att autokratiska tendenser i allt större utsträckning påverkar även etablerade demokratier där tidigare stabila system nu uppvisar tecken på politisk kontroll av medier, begräsningar av civilsamhället och minskat utrymme för kritiska röster.

Forskning har tidigare betonat svenska journalisters starka professionella ideal om opartiskhet och objektivitet (Hovden & Väliveronen, 2021; Ibarra & Nord, 2013), men det är fortfarande oklart hur idealen upprätthålls i en medie- och samhällskontext där demokratin globalt sett försvagas (V-Dem Institute, 2025). Det finns också forskning som undersöker separationen av journalistiken och dess traditionella roll som en del av demokratins infrastruktur (Grönvall, 2014). Därtill förklarar Jürgen Habermas hur samspelet mellan civilsamhället och politikerna samt medierna, rubbas av marknadsideal (2006, s. 421–422).

Med detta som grund blir frågan om hur svenska journalister själva upplever och förhåller sig till pressfriheten i en tid av global demokratisk tillbakagång särskilt relevant. Genom att undersöka hur journalister uppfattar sitt demokratiska uppdrag och vilka typer av hot de upplever som mest centrala mot det fria ordet, kan studien bidra till en djupare förståelse av pressfrihetens villkor i samtiden, samtidigt som det kan utveckla förståelsen för journalisters syn på sitt eget uppdrag och de utmaningar de står inför. Dessutom kan studien bidra till den existerande forskningen genom att fokusera på journalisters egna erfarenheter och tolkningar av sitt uppdrag. Tidigare forskning har i hög grad fokuserat på journalisters roll i demokratin på en strukturell nivå. I mindre utsträckning har forskningen uppmärksammat hur journalister själva upplever pressfrihetens villkor i relation till samtida globala demokratiska förändringar

1.1. Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur svenska journalister upplever och förhåller sig till pressfriheten i Sverige i relation till den globala tillbakagången av demokrati. Studien ämnar undersöka hur journalister själva ser på sitt uppdrag i en tid av ökade hot mot medier och demokratin, vilka typer av kriser och hot (såsom krig, auktoritära ledare och hat mot journalister) de uppfattar som mest centrala, samt hur enskilda journalister värderar pressfrihetens betydelse för det demokratiska samhället. Studien ämnar besvara följande frågeställningar:

1. Hur beskriver journalister sin yrkesroll i den demokratiska offentligheten i en tid av ökade påtryckningar, hot och hat?
2. Hur värderar och förhåller sig svenska journalister till pressfriheten i en tid av demokratisk tillbakagång globalt?
3. Vilka hot mot pressfriheten och demokratin ser svenska journalister som mest centrala?

2. Bakgrund

Definitionen av demokrati kan variera beroende på källa. Studien utgår från V-Dems beskrivning, där demokrati betraktas som ett system som byggs på flera centrala principer. V-Dem beskriver att *electoral democracy* utgör kärnan och det innebär att val ska vara fria, rättvisa och återkommande, att rösträtt gäller för alla, att politiska partier kan bildas och konkurrera på lika villkor samt att rapporteringen om politiska beslut och val präglas av yttrande- och pressfrihet (V-Dem Institute, s.9, 2025). Dessa friheter är en förutsättning för att medborgare ska kunna fatta informerade beslut och för att politik ska kunna bedrivas på en jämn spelplan. V-Dem visar dessutom att just yttrandefriheten är bland de dimensioner som försämrats mest globalt under det senaste decenniet. I 44 länder har friheten att uttrycka sig försämrats bara det senaste året (V-Dem Institute, s.16, 2025).

Mot den bakgrunden har vi kopplat samman oroligheterna i Nepal efter regimens beslut om att blockera och stänga ner sociala medier för sina medborgare (Sharma, 2025), samt mordet på den högerpopulistiska amerikanska debattören, Charlie Kirk, som sköts under en sammankomst på ett college i Utah (Cullen, 2025). Dessa nutida händelser illustrerar hur politisk extremism och hatbrott kan hota det fria ordet även i etablerade demokratier. Den globala utvecklingen påverkar också journalistikens förutsättningar. Journalister runtom i världen vittnar om ökande risker, trakasserier och hot (Ferreira & Daoust, 2025) vilket i längden kan leda till självensur och tystnadskultur. Journalisternas roller förändras också i samband med till digitaliseringen och det fria flödet av information. När nyheter finns överallt förlorar journalister sin *gatekeeping* roll (Grönvall, 2014, s. 1033). Dessutom pressas redaktionerna ekonomiskt, vilket ytterligare påverkar journalistikens kvalité och utformning (Grönvall, 2014, s. 1033)

2.1. Pressfrihet

Pressfrihet är en del av den mänskliga rättighet som ger varje individ rätten att uttrycka sig själv och sin åsikt. På UN:s hemsida går det att läsa om artikel 19:” Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers” (United Nations [UN], u.å.).

Sverige antog, som första land i världen, en lag som gav medborgare rätten till att uttrycka sig fritt, år 1766. Tryckfrihetsförordningen, som grundlagen i fråga heter, antogs på nytt 1949. Den

stipulerar att var och en har frihet att uttrycka känslor, tankar och åsikter i tryckt skrift. Dessutom innebär lagen att var och en får offentliggöra allmänna handlingar (Regeringen, u.å.).

Sverige har en hög status vad gäller globala pressfrihetsindex. I Reporters Without Borders [RSF] index för 2025 hamnar Sverige på fjärdeplats, med en global score på 88,13. RSF index jämför de friheter journalister i 180 länder och territorier åtnjuter (RSF, u.å.).

I studien används begreppen pressfrihet och yttrandefrihet som analytiskt överlappande. Med båda begreppen avses journalistikens och det offentliga samtalets möjlighet att verka fritt och oberoende, snarare än den juridiska skillnaden mellan begreppen.

3. Tidigare forskning

Nedan presenteras den tidigare forskning som gjorts inom fältet och därefter följer en identifikation av forskningsluckan.

3.1. Journalismens roll globalt

Forskning visar att journalister i olika delar av världen ställs inför liknande dilemman när pressfriheten utmanas, även om uttrycken varierar beroende på kontext. I Brasilien är journalister medvetna om riskerna de tar när de publicerar innehåll som kan klassas som problematiskt, exempelvis hatpropaganda eller nyheter med auktoritära värderingar (Ferreira & Daoust, 2025, s. 706 – 707). Riskerna innefattar negativa effekter på den allmänna opinionen och demokratiska attityden. Trots denna medvetenhet finns ofta en vilja att publicera, dels för att undvika att framstå som partiska eller antas ha en vänsterorienterad värdegrund, dels på grund av direktiv från redaktionen eller högre uppsatta.

I en liknande studie identifieras hur kommersiella och politiska aktörer kan styra journalistiken på olika sätt (Ferreira, 2024, s. 940 – 947). Författaren utvecklar en typologi för dessa processer, från små rekommendationer till direkta order, och visar hur de kan leda till att journalistiken bidrar till avdemokratisering, så kallade *steering*. *Soft steering* syftar till rekommendationer från redaktionen som framställs som standard samt partiska uppfattningar av balans. *Hard steering* behandlar direkta order, självcensur och eller helt fördefinierade berättelser, samt *anticipatory steering* som består av val som grundar sig på egna perspektiv och tidigare instruktioner från redaktionen. Typologin är även applicerbar på Ferreira & Daousts (2025) studie. Dessa resultat är relevanta för att förstå hur även svenska journalister kan påverkas av strukturella påtryckningar. Dessutom blir typologin ett sätt att identifiera *hur* och *om* svenska journalister medger att de bedriver självcensur.

Under konflikten i Kashmir använde den indiska staten förtryckande metoder som internetavstängning för att kontrollera medier, vilket i praktiken tystade lokala röster och förstärkte regeringens narrativ (Neyazi, 2025). Det visar på hur demokratiska institutioner kan bli verktyg för kontroll och tystnad när statens narrativ prioriteras framför pressfriheten. Det här kan problematiseras genom att visa hur begreppet demokrati ibland används på ett sätt som urholkar pressfriheten, där centrala rättigheter framställs som liberala tillval snarare än en självklar del av demokratin (Lundström, 2021, s. 512 – 513). Dessa insikter belyser hur länder som formellt är demokratiska kan inskränka pressfriheten, särskilt i kriser eller konflikter.

Flera studier visar att pressfrihetens villkor formas av historiska och kulturella kontexter. Ibarra och Nord (2013, s. 176) fann att svenska journalister i hög grad betonar oberoende och opartiskhet, medan spanska journalisters yrkesroll starkt har präglats av erfarenheter av statlig kontroll. Liknande skillnader synliggörs i en internationell jämförelse där rapporteringen om WikiLeaks varierade mellan USA:s förhållningssätt till censur och andra länders, däribland Frankrike och Australien, samstämmighet i stödet för rapporteringen (Imre et al., 2016, s. 406). Dessa studier visar att pressfrihet inte kan förstås som ett universellt begrepp utan alltid måste analyseras i sitt sammanhang, vilket är en utgångspunkt som är central i en studie av svenska journalisters upplevelser.

Samtidigt finns en parallell att dra mellan hur journalisters syn på demokrati och kopplingen till vad de väljer att rapportera om samt deras uppfattningar om demokrati påverkar journalisternas yrkesideal och praktiker (Wolfgang et al., 2018). Studien utgår från fyra demokratimodeller, *civic*, *direct*, *pluralist* och *administrative*, som representerar olika synsätt på relationen mellan medborgare, makthavare och medier. Dessa modeller ger verktyg för att mäta journalisters ideala syn på maktfördelning, medborgardeltagande och medias roll. Å ena sidan visade det sig att de som stödde en *civic* och *direct* modell accepterade rollen att utbilda publiken och främja social utveckling, medan de som stödde en *administrative* modell å andra sidan var mer benägna att avvisa den traditionella rollen för att snarare berätta för människor vad de bör tro på (Wolfgang et al., 2018, s. 1989). Dessa slutsatser visar att journalisters demokratiska ideal logiskt hänger samman med deras förväntningar på journalistiken. Studien blir relevant då den belyser hur journalisters syn på demokrati påverkar deras arbetssätt och roll och därigenom bidrar till en djupare förståelse för hur pressfrihet och professionella värderingar samspekar i ett demokratiskt samhälle.

3.2. Journalism i svensk kontext

I Norden kan både likheter och skillnader hittas. Det visar sig att nordiska journalister i hög grad identifierar sig som demokratins *fjärde statsmakt* men att arbetssätten kan skilja sig åt. Svenska och danska journalister framhåller objektivitet, medan finska journalister i större utsträckning anpassar sig efter marknaden (Hovden & Väliverronen, 2021, s. 156 – 157). Dessutom framgår det att nordisk journalistik varit motståndskraftig under kriser, men att den kritiska granskningen tenderar att dämpas till förmån för samhällsgemenskap och snabb informationsspridning (Bengtsson Lundin & Walukiewicz, 2025, s. 116). Denna spänning bekräftas i en studie om terrorattacken i Stockholm, där svenska journalister i högre grad än allmänheten accepterade att publicera snabbt trots bristande noggrannhet samtidigt som de var

mer restriktiva i frågor om personlig integritet. Studien kunde visa att medborgare värderade spridning av information gällande offer och gärningsmän högre än personlig integritet (Ghersetti & Johansson, 2021, s. 1826). Det motsäger Hovden & Väliverronens (2021) påstående om svenska journalisters krav på objektivitet.

Hot och trakasserier mot journalister har blivit ett återkommande inslag i vardagen (Löfgren Nilsson & Örnebring, 2016). Dessa hot får konsekvenser för det journalistiska uppdraget då vissa frågor, särskilt de om migration och genus, undviks (s. 886). Det visar hur även mindre påtryckningar kan påverka vilka perspektiv som får utrymme i offentligheten.

I likhet med det uppger journalister även en bristande tilltro till det svenska rättsväsendets förmåga att moderera och skydda journalister från hot och kränkningar online (Björkenfeldt, 2023). De upplever att polisiära ärenden ofta läggs ner och att de hot och kränkningar som journalister får utstå ses, av polisen, som en del av yrkesutövandet. Resultatet blir sedermera att journalister undviker att publicera innehåll som kan generera kritik (s. 10), vilket stämmer överens med vad Löfgren Nilsson & Örnebring (2016) uttrycker. Författaren menar att det i längden hotar demokratin och det journalistiska uppdraget (Björkenfeldt, 2023, s. 4).

Sammanfattningsvis pekar forskningen på att journalister världen över hanterar liknande dilemman. De pressas av politiska, kommersiella och samhällseliga faktorer samtidigt som de försöker hålla fast vid sina yrkesideal. Pressfrihet formas både av historiska och nationella kontexter och av globala trender som hot, kriser och politiska påtryckningar. Tidigare studier har i hög grad fokuserat på internationella jämförelser eller på specifika situationer, men få har riktat uppmärksamheten mot hur journalister i Sverige själva uppfattar pressfriheten och sitt uppdrag i en tid av demokratisk tillbakagång. Studien syftar därför till att fylla denna forskningslucka genom att undersöka hur svenska journalister ser på pressfrihetens betydelse och vilka hot och kriser de upplever som mest centrala.

3.3. Samtida utmaningar

Forskning som undersöker nutida teknologiska och digitala fenomen kan visa att även om tekniska framsteg kan underlätta det journalistiska arbetet, kan de även ha en negativ påverkan (Paschalia Spyridou & Ioannou, 2025). Artificiell intelligens [AI] kan befria journalister från repetitiva uppgifter, såsom datainsamling och sortering av stora materialsamlingar. AI har enligt forskarna blivit en hajp som letat sig in på redaktionerna som samtidigt kan leda till ett okritiskt förhållningssätt. Forskarna belyser att AI tenderar att prioritera lönsamhet på bekostnad av kvalitet. Detta kan leda till att journalistikens demokratiska ideal och praktik kan

bli lidande. Därför bör fokus ligga på ett mänskligt och teknologiskt samarbete som värnar om journalistikens demokratiska roll (Paschalia Spyridou & Ioannou, 2025).

Liknande teknologiska förändringar sker i takt med sociala mediers framväxt. I och med det har nyhetslandskapet förändrats och medborgarjournalistik har blivit en allt viktigare del av människors informationshämtning. Sociala medier möjliggör för privatpersoner att producera och sprida information och nyheter via digitala plattformar, vilket innebär att användar-genererat innehåll i allt högre grad bidrar till att forma den offentliga diskussionen och den allmänna opinionen (Zhou, 2025). När privatpersoner publicerar journalistiskt innehåll följs dock inte det publicistiska idealet i samma utsträckning som inom traditionella medier. Samtidigt uppfattas ofta användar-genererat innehåll som mer partiska än etablerade nyhetsmedier och verifierade källor är avgörande för att medborgarjournalistik ska ses som trovärdig av publiken. Trots dessa begränsningar visar forskning att användar-genererat innehåll har en kraftfull opinionsbildande kraft. (Zhou, 2025, s. 9).

Det ökade informationsflödet som följer både teknologisk automatisering och sociala medier påverkar även människors medieanvändning och nyhetskonsumtion. Detta bidrar till skapandet av filterbubblor vilket visas i en studie där 50 000 amerikanska användares webhistorik undersöktes (Flaxman et al., 2016). Studien visar att algoritmstyrd mediekonsumtion via sociala medier och sökmotorer är förknippad med ökad ideologisk segregering. Samtidigt påvisas en paradoxal effekt där dessa kanaler också ökar individens exponering för politiskt motstridigt innehåll, jämfört med användare som främst besöker nyhetssajter direkt.

3.4. Forskningsproblem och relevans

Yttrandefrihet, pressfrihet och demokratiskt förfall är välstuderade ämnen med hög samhällsrelevans. Som tidigare nämnts inskränks dessa rättigheter över hela världen vilket öppnar upp för nya forskningsfrågor och empiri. Eftersom medier och journalister arbetar inom yttrande- och pressfrihetens och demokratins ramar är även fenomenet yrkesrelevant eftersom deras yrkesutövande, prioriteringar och åsikter påverkar hur medborgare uppfattar verkligheten, vilket i sin tur påverkar demokratin.

Den tidigare forskningen består av bland annat studier som undersökt journalisters tankar om specifika kriser, desinformation och korruption, samt forskning som kartlagt demokratiskt förfall och dess tillhörande hot, utmaningar och orsaker. Därtill har forskning gjorts som undersöker relationen mellan journalistiken och dess teknologiska förändringar. Somliga studier lyfter fram uppmaningar till framtida forskning. Dessa uppmaningar handlar om

kvalitativa studier med journalisters upplevelser i fokus samt forskning om hot mot journalister i demokratiska länder (Hovden & Väliverronen, 2021; Ferreira & Daoust, 2025; Löfgren Nilsson & Örnebring, 2016)

Forskning som undersökt svenska journalisters reflektioner om yttrandefrihetens och demokratins nedgång har inte gått att finna. Här finns en forskningslucka. Eftersom svenska medier aktas högt tack vare sitt starka yttrandefrihets-etos är de en intressant grupp att studera. För att genomföra en sådan studie kommer tidigare forskning vara en självklar bidragande faktor.

4. Teoretiska ramar

I teorikapitlet redogörs för huvudteori och begrepp som används i studien. Dessa omfattar Habermas teori om den borgerliga offentligheten som huvudteori, sanningsargumentet, demokratiargumentet, toleransargumentet samt beskrivning av journalistiska roller.

4.1. Den borgerliga offentligheten

Studien kommer använda Jürgen Habermas teori om den borgerliga offentligheten som huvudteori. Teorin bygger på Habermas idé om hur en ideal offentlighet borde fungera: en arena för allmänheten där idéer och samhällsproblem diskuteras för att uppnå konsensus och där ekonomiska tillgångar, titlar och känslor inte spelar någon roll i de beslut som fattas. Den borgerliga offentligheten skapades som en motsättning till den feodala strukturen där makthavare stod för den enda offentligheten och strömmen av idéer. Inspirationen till de rationella samtal som offentligheten ämnar diskutera, kommer från bland annat tidningar, bildningsromaner och kulturella uttryck. Medieformerna är således avgörande för den borgerliga offentligheten (Kaun, 2020).

Teorin kan ge en förhållningsram för hur kommunikation och offentligheter kan bildas och upprätthållas. Kritiker menar att idealoffentligheten som Habermas beskriver inte är lika inkluderande och offentlig som den framställs. I stället riktar den sig i synnerhet till bildade män med ekonomiskt och kulturellt kapital, samt tid att spendera på kaffehus och salonger, där samtalet i huvudsak utspelade sig (Kaun, 2020). Dessutom menar flera kritiker att det synen på offentligheten borde vara pluralistisk, att det finns flera offentligheter och att de konkurrerar med varandra. Samtidigt hävdar de att offentligheten i modern tid har blivit digital och att det påverkar teorins aktualitet idag (Kaun, 2020).

Habermas teori placerar det empiriska materialet i en ram om varför pressfriheten är demokratins kärna. Journalistiken är en av offentlighetens viktigaste institutioner eftersom den håller offentligheten levande, genom att skapa rum för debatt, möjliggöra insyn i maktens agerande och förmedla kunskap till medborgarna som gör de delaktiga i demokratin (Kaun, 2020). Teorin kommer att användas i analysen för att utveckla de konstruerade teman som framkommer i analysen. Genom Habermas återgivning av den borgerliga offentligheten kommer teman att ställas mot teorin för att fördjupa och nyansera analysen. Eftersom den borgerliga offentligheten är studiens huvudteori kommer den fungera som den mest övergripande teorin, eftersom den berör frågor som för studien är väsentliga: demokrati, pressfrihet och samhälle.

4.2. Begrepp för yttrandefrihet

Med Jürgen Habermas teori om den borgerliga offentligheten som övergripande ram kan Petäjäs (2006) analys av yttrandefrihetens rättfärdigande bidra med en fördjupning. Han identifierar tre centrala argument inom den demokratiska idétraditionen: *sanningsargumentet*, *demokratiargumentet* och *toleransargumentet*.

4.2.1. *Sanningsargumentet*

Sanningsargumentet är förknippat med filosofen John Stuart Mill och är det mest kända argumentet för yttrandefrihet. Argumentet utgår från att när idéer och åsikter prövas fritt mot varandra skapas förutsättningar för att skilja sanna påståenden från falska. Petäjä (2006) beskriver att Mill ser yttrandefriheten som en metod som bidrar till att komma närmare sanningen. ”Genom metoden ”yttrandefrihet” tillåts olika åsikter i ett samhälle vilket skapar en gynnsam kommunikationsprocess, som i sin tur skapar förutsättningar för att både upptäcka falska idéer och nå fram till de sanna idéerna” (Petäjä, s.45, 2006). I denna mening blir yttrandefriheten en grundläggande förutsättning för samhällets kunskapsbildning. Sanningsargumentet tydliggör hur journalister förhåller sig till sitt demokratiska uppdrag i ett mediaklimat präglad av desinformation och politisk påverkan.

Genom detta perspektiv kan journalisters upplevelser förstås som ett uttryck för Mills idé om att det offentliga samtalet är avgörande för att samhället ska kunna skilja på sanning eller falskhet. När journalister beskriver sin roll i att ”granska makten” eller ”motverka desinformation” kan det förstås som en tillämpning av sanningsargumentet, där pressfriheten fungerar som en förutsättning för ett upplyst samhälle.

Samtidigt har argumentet mött kritik för att bygga på en idealiserad syn på den offentliga debatten, där alla röster antas ha lika stort inflytande (Petäjä, 2006). Kritiker menar att alla röster inte ges lika mycket utrymme i praktiken och att den fria marknaden av idéer ofta domineras av redan starka röster, ekonomiska intressen eller politiska maktstrukturer (Petäjä, 2006). I ett samtida medielandskap, där sociala medier och algoritmer styr informationsflöden kan det därför ifrågasättas om den fria diskussionen faktiskt leder närmare sanningen.

Sanningsargumentet kommer att i analysen fungera som en teoretisk lins för att tolka hur journalister beskriver sin roll i det demokratiska samhället och hur de motiverar behovet av pressfrihet. Om journalister uttrycker att deras arbete bidrar till att säkerställa sanningsproduktion i samhället, kan sanningsargumentet användas för att identifiera och tolka dessa utsagor. Teman som ‘granska makten’ eller ‘motverka desinformation’ kan därigenom

förstås som ett uttryck av Mills idé om att fria medier är centrala för att möjliggöra en öppen konfrontation mellan idéer.

4.2.2. Demokratiargumentet

Demokratiargumentet med rötter hos statsvetaren Alexander Meiklejohn belyser yttrandefrihetens funktion som en förutsättning för folkstyret och förklaras här av Petäjä (2006). Enligt demokratiargumentet är den fria kommunikationen central för att medborgarna ska kunna fatta välgrundade beslut och delta i det offentliga samtalet. Yttrandefrihetens värde ligger därför inte enbart i individens rätt att uttrycka sig, utan i dess kollektiva betydelse för ett fungerande självstyre. Demokratin kräver ett öppet informationsflöde där maktavare granskas, där idéer möts och där allmänheten har tillgång till tillförlitlig information (Petäjä, 2006).

I relation till studiens syfte kan argumentet bidra till att förklara hur svenska journalister uppfattar sitt uppdrag som en del av demokratis infrastruktur. När journalister beskriver sitt arbete som att ”granska makten” eller ”ge medborgarna nödvändig information” kan detta, likt sanningsargumentet, förstås som en praktisk tillämpning av demokratiargumentet, där pressfriheten fungerar som en förutsättning för ett informerat folk. Samtidigt kan hot, hat och politiska påtryckningar mot journalister tolkas som motsättningar till denna demokratiska kommunikationsprocess. Kritiker menar dock, även här, att argumentet riskerar att bli alltför idealistiskt, då det förutsätter att medborgarna faktiskt tar del av den information som medierna tillhandahåller och deltar rationellt i debatten (Petäjä, 2006). I en tid av ökande polarisering och misstro mot etablerade medier utmanas därför de demokratiska ideal varpå argumentet vilar.

Demokratiargumentet kan användas som ett analytiskt perspektiv för att uppenbara utsagor där journalister betonar vikten av fri information, maktgranskning och allmänhetens rätt till tillförlitlig samhällsinformation. Talas det om ‘information till allmänheten’ eller ‘möjliggörande av öppet offentligt samtal’ kan det ses som yttringar av demokratiargumentet.

4.2.3. Toleransargumentet

Toleransargumentet, som förknippas med Lee C. Bollinger, betonar yttrandefrihetens betydelse för att stärka samhällets förmåga att hantera oenighet och konflikt (Petäjä, 2006). Genom att tillåta obekväma eller kontroversiella yttranden tränas medborgarna i att acceptera mångfald och olikhet, vilket i förlängningen bidrar till en mer tolerant och stabil demokrati.

Petäjä (2006) beskriver att yttrandefrihet inte bara är en rättighet, utan även ett moraliskt och psykologiskt ideal som formar ett öppet samhällsklimat.

Toleransargumentet kan bidra till att förstå hur samhället mottar information och åsikter som upplevs som obekväma. Svenska journalister upplever hot, hat och självcensur som tecken på en försvagad demokratisk tolerans hos publiken. När journalister vittnar om ökade angrepp som hot och hat eller självcensur kan detta ses som ett tecken på att den offentliga toleransen för olika röster håller på att försvagas hos publiken. Toleransargumentet gör det därmed möjligt att analysera hur klimatet för fri journalistik påverkar samhällets motståndskraft mot intolerans och auktoritära tendenser.

Samtidigt har argumentet kritiserats för att i praktiken kunna skydda även extrema yttranden som riskerar att skada det demokratiska samtalet, vilket väcker frågan om var gränsen mellan demokratisk tolerans och skadliga uttryck bör dras (Petäjä, 2006).

Om journalister i analysen påpekar pressfriheten som en nödvändighet för mångfaldighet, kritiska röster och kontroversiella perspektiv, kan det tolkas som toleransargumentets grundidé, vilket gör det till ett viktigt redskap i analysen.

4.3. Journalistens roll i demokratin

För att fördjupa förståelsen av journalistikens funktion i en demokratisk kontext används McNairs (2009) beskrivning av journalistens centrala roller. Enligt McNair utgör journalistiken en grundpelare i den demokratiska infrastrukturen genom att fylla fyra centrala funktioner. För det första fungerar journalisten som *informationsförmedlare* genom att tillhandahålla korrekt, oberoende och tillförlitlig information som gör det möjligt för medborgare att fatta välgrundade beslut. Denna funktion är avgörande för ett upplyst samhälle där journalistiken bidrar till en rationell offentlig diskussion.

För det andra har journalisten en *granskande roll*, ofta beskriven som samhällets *watchdog* eller *fjärde statsmakt*. I denna roll övervakar journalister makthavare och avslöjar missbruk av makt, vilket säkerställer transparens och ansvar i demokratin. Därtill fungerar journalisten som *medlare* mellan medborgare och beslutsfattare. Genom att ge utrymme för medborgarnas röster och skapa kanaler för kommunikation mellan allmänhet och makthavare bidrar journalistiken till att det offentliga samtalet hålls levande. Slutligen beskriver McNair (2009) journalisten som *deltagare* och *förespråkare* där journalisten inte enbart rapporterar utan också aktivt deltar i samhällsdebatten, förutsatt att den egna ståndpunkten tydliggörs.

McNair (2009) betonar dock att dessa roller är normativa ideal. I praktiken påverkas journalistiken ofta av kommersiella, politiska och institutionella begränsningar, vilket innebär att idealen sällan kan uppnås fullt ut. Genom McNairs begrepp synliggörs hur journalister både möjliggör, försvarar och deltar i den demokratiska processen, vilket är en insikt som är central för denna studies analys av journalisters syn på pressfrihetens betydelse.

Samtidigt menar kritiker att modellen riskerar att bortse från hur journalistisk praktik formas av kulturella, ekonomiska och politiska kontexter. I en globaliserad och digitaliserad medievärld där gränsen mellan professionell journalistik och medborgarjournalistik blir alltmer flytande kan denna tydliga rollindelning därför ifrågasättas (McNair, 2009). Trots dessa begränsningar erbjuder teorin ett värdefullt analytiskt ramverk för att förstå den spänning som uppstår mellan journalistikens ideal och praktiska villkor i dagens demokratiska samhälle.

McNairs rollteori (2009) är viktig i analysen eftersom den med precision kan kategorisera och länka utsagor och meningar till en viss journalistisk roll, vilken i sin tur kontextualiserar och nyanserar meningen. Olika teman kan genom denna teori få djupare mening och utveckla studiens analys.

4.4. Sammanfattning

Denna studie använder Habermas offentlighetsteori och tre klassiska yttrandefrihetsargument (sannings-, demokrati- och toleransargumentet) samt McNairs rollteori för att analysera hur journalister uppfattar sitt demokratiska uppdrag. Habermas ger en övergripande ram för journalistikens funktion i offentligheten, medan yttrandefrihetsargumenten hjälper tolka hur journalister legitimerar pressfrihet utifrån sanningssökande, demokratisk delaktighet och samhällelig tolerans. McNairs rollteori används för att identifiera hur journalister positionerar sig själva i relation till dessa ideal. Tillsammans skapar teorierna en helhetsbild av journalistikens normer, ideal och utmaningar i ett demokratiskt samhälle.

5. Metod

I följande avsnitt redogörs för, motiveras och reflekteras över den valda metoden och analysverktyget samt det empiriska urvalet. Dessutom presenteras studiens etiska överväganden och metodreflektion.

5.1. Kvalitativ semistrukturerad intervju

Studien har genomförts med hjälp av sju kvalitativa semistrukturerade intervjuer för att undersöka det empiriska materialets upplevelser, i enlighet med syftet. De semistrukturerade intervjuerna ämnade till att få information om intervjupersonernas uppfattning och tolkningar av det givna fenomenet (Lantz, 2013). Intervjustrukturen har möjliggjort en tematisk analys av intervjusvaren. Kvalitativa intervjuer som metod präglas av subjektivitet. En kritik mot metoden är att den är tämligen mer komplicerad och svårgenomförd än vad den ger uttryck för. Närvaron hos intervjuaren, liksom samtalet i stort, kan påverkas av hur denne uppfattar intervjuobjektet, vilket i sin tur har inverkan på den data som hämtas från intervjun (Hallin & Helin, 2018). För att säkerställa närvaro har en intervjuare ställt frågor medan den andre antecknat samtalet.

Intervjuerna har genomförts via digitala samtalstjänster. Orsaken till detta är att intervjuobjekten oftast befann sig på annan ort och att problem och kostnader i samband med resor därmed kunde undvikas (Bryman, 2018). Dessutom ökar chansen att intervjuobjektet tackar ja till intervjun när de tillfrågas att ställa upp på ett möte online (Clark et al., 2021).

Intervjufrågorna (se Bilaga A) togs fram utifrån studiens syfte. Frågorna kategoriserades som inledande, journalistiskt uppdrag, hot och kriser samt utfyllnadsfrågor. Frågorna ställdes öppet med intention att svara på studiens frågeställning, där enstaka frågor innehöll alternativ för att hålla svaren inom ämnet.

5.2. Reflexiv tematisk analys

Den tematiska analysen genomfördes enligt de sex steg som Braun och Clarke redogör för i *Thematic Analysis: A Practical Guide* (2022). Det analytiska verktyget bidrog till att identifiera, organisera och tolka återkommande mönster och teman i kvalitativa data.

Reflexiv tematisk analys grundar sig i forskningspersonernas reflexiva och subjektiva analyser av data och ses inte som en brist på opartiskhet, utan som en tillgång i analysen. Utan subjektiviteten är den tematiska analysen inte reflexiv (Braun & Clarke, 2022). Reflexivet

innebär en praxis där forskaren måste kritiskt granska sitt arbete, hur och varför hen gör det och hur det påverkar och influerar forskningen. Reflexiv tematisk analys skiljer sig från dess objektivistiska varianter eftersom den tillåter forskaren röra sig mellan teori och empiri i en upprepande process. Detta passade studien väl eftersom det teoretiska ramverket användes som tolkningsstöd snarare än fasta kategorier (Braun & Clarke, 2022).

Den praktiska involveringen av reflexiviteten skedde genom rekurrenta kritiska diskussioner om tolkningar, kodningar och framväxande teman. Dessa samtal ämnade skapa reflektion och identifikation av egna erfarenheter och förförståelser som kunde påverka analysen, samt att gemensamt säkerställa en medveten och kritisk hållning till materialet.

Arbetet inleddes med *familiarisering* (att bekanta sig med) av materialet genom transkribering, genomläsning samt lyssna igenom ljudfiler (Braun & Clarke, 2022). Därefter följde kodningsfasen där centrala ord, uttryck och återkommande mönster som berörde studiens syfte identifierades. Kodningen utgjorde grunden för den vidare analysen och fokuserade på att fånga både tydliga och underliggande betydelser i materialet. Arbetet kombinerade *semantisk* kodning, som utgick från det som sades explicit och *latent* kodning som tolkade mer dolda antaganden i relation till studiens teoretiska ramverk (Braun & Clarke, 2022).

I nästa steg grupperades dessa koder till preliminära *teman* som fångade övergripande betydelser i materialet. Det var här metodens *induktiva* ansats kom till uttryck. Induktion beskriver den process då teoretiska slutsatser dras utifrån det empiriska materialet. Sedermera granskades dessa teman i relation till hela datamängden och studiens forskningsfrågor för att säkerställa att de var relevanta och sammanhängande. När de slutgiltiga temana hade identifierats formulerades deras kärna och namngavs på ett sätt som tydligt uttrycker vad de representerade (Braun & Clarke, 2022).

Slutligen tolkades och skrevs resultaten fram genom att varje tema illustrerats med citat från intervjuerna. Analysen kopplades även till studiens teoretiska ramverk med Habermas teori om den borgerliga offentligheten (Kaun, 2020), Petäjäs (2006) yttrandefrihetsargument och McNairs (2009) rollteori för att fördjupa förståelsen av hur journalister konstruerar mening kring pressfrihet och demokrati. För den analytiska processen har kodningsverktyget Delve använts. Där laddades de transkriberade intervjuerna upp för kodning och kategorisering. För att underlätta den djupare teoretiska tillämpningen i analysen har ett analyschema skapats (Bilaga B).

Tematisk analys största fördel är också dess största nackdel: flexibiliteten, eftersom den ofta leder till att forskare oavsiktligt kombinerar oförenliga teoretiska antaganden eller avslutar analysprocessen för tidigt, vilket resulterar i en svag eller missvisande analys (Braun & Clarke, 2022). Reflexiv tematisk analys grundar sig däremot på djupa och noggranna analyser, vilket förväntas motarbeta metodkritiken.

5.3. Urval

Studiens urval bestod av sju yrkesverksamma journalister i Sverige från olika redaktioner och mediehus samt en frilansjournalist. Redaktionerna innefattade Aftonbladet, Frilans, Jönköpings-Posten, Proletären, Riks, Svenska Dagbladet och SVT Nyheter. Urvalet omfattade inte kultur- och sportjournalister eller andra journalister som inte direkt bevakar samhälle eller geopolitiska fenomen. De tillfrågade journalisterna behöver inte ha genomgått en journalistisk utbildning, men bör arbeta på en redaktion, alternativt journalistiskt frilansarbete. Könsfördelningen bestod av två kvinnor och fem män. De tillfrågade journalisterna uppskattas ingå i åldersspannet 20–60 år.

Urvalet motiverades som ett strategiskt variationsurval eftersom empirin då förväntades bli mångfaldig och kunna representera en liten men bred grupp av journalister (Ekström & Johansson, 2019). Därav inkluderades en public service-redaktion, en lokaltidningsredaktion, två redaktioner med explicit ideologisk förankring från var sida på den politiska skalan, en frilansjournalist och två etablerade rikstäckande redaktioner.

I syfte att kritisera urvalet måste dess snävhet påpekas. Urvalet rörde sju intervjuer, vilket var ett mycket litet antal som inte kunde representera hela journalistiska yrkesgruppen. Däremot syftade studien inte till att undersöka hela svenska journalistgruppen. Det är dock viktigt att som läsare inte tolka urvalet som en representation för en hel yrkesgrupp.

5.4. Etik

I samband med genomförandet av intervjuerna utgick vi från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002). Redan vid förfrågan om deltagande informerades intervjuobjekten om studiens syfte, hur intervjun skulle gå till samt hur materialet skulle komma att användas. Deltagandet var helt frivilligt och de intervjuade hade möjlighet att när som helst avbryta sin medverkan utan några negativa konsekvenser. Informerat samtycke inhämtades från samtliga deltagare innan intervjun påbörjades.

För att säkerställa konfidentialitet kom allt insamlat material att behandlas med största möjliga sekretess. Personuppgifter och citat som kunde identifiera enskilda individer anonymiserades och endast vi som genomförde studien hade tillgång till det ursprungliga materialet. På detta sätt följdes de forskningsetiska riktlinjerna och värnade deltagarnas integritet under hela processen. Nämnas bör att intervjuerna har kunnat innehålla, för intervjupersonerna, känslig och eller privat information, som vid autonom publicering kunnat ha negativa konsekvenser på journalisternas arbete, därav förblev intervjuobjekten anonyma. Intervjupersonerna har benämnts som J1-J7, där J står för journalist. Detta gjordes med syftet att bevara intervjupersonernas anonymitet men samtidigt möjliggöra strukturering av intervjuobjekten. För att undvika att ändra citaten har stakningar, upprepningar och stamningar fått stå kvar. Dels för att stakningar och stamningar kan påverka tolkningen av citaten, dels för att citaten är respondenternas egna ord och bör därmed inte redigeras. För att presentationen av citaten ska hållas så anonyma som möjligt har vi i ett citat behövt utesluta namnet när intervjupersonen nämnt sin arbetsplats, namnet på redaktionen presenteras i stället med tre asterisker inom parentes: (***)).

5.5. Reflexivitet

Reflexivitet handlar om att forskaren reflekterar över sin egen roll i forskningsprocessen och hur personliga erfarenheter, värderingar och perspektiv kan påverka analysen. I denna studie är det därför relevant att belysa hur våra egna bakgrunder och uppfattningar kan ha haft inverkan på tolkningen av materialet (Braun & Clarke, 2022). Vi som individer har egna uppfattningar av pressfrihet, demokrati och demokratisk tillbakagång, och är väl medvetna om att de kan komma att påverka studiens analys. Denna medvetenhet gör det däremot möjligt att aktivt arbeta mot en till fullo subjektiv tolkning av empirin. Genom att resonera och problematisera våra tolkningar genom diskussion är förhoppningen att analysen blir mer objektiv och mindre påverkad av egna uppfattningar och erfarenheter.

5.6. Metodreflektion

En metodologisk styrka i denna studie är användningen av semistrukturerade intervjuer för insamling av data, vilket möjliggjorde djupgående och nyanserade beskrivningar av journalisters erfarenheter. Samtidigt medför metoden begränsningar. Eftersom vi har ett intresse av och en relation till frågor om demokrati och pressfrihet kan våra tidigare uppfattningar ha påverkat frågor, uppföljningar och tolkningar. Detta var särskilt relevant i den

reflexiva tematiska analysen, där vi aktivt bidragit till konstruktionen av teman. Under analysens gång har vi diskuterat våra tolkningar för att bredda och dra grundade slutsatser.

Det är viktigt att understryka att studiens initiala urval ej uppnåtts. Förhoppningen var att intervjua åtta till tio journalister, med en könsfördelning av hälften kvinnor och hälften män. Realiteten blev ett urval på sju journalister, varav två kvinnor och fem män. Kontaktförsöken utgick från det primära urvalet, alltså kontaktades lika många kvinnor som män. Detta utfall antas ha påverkat studien, särskilt eftersom flertalet intervju personer påpekat att kvinnor i branschen får utstå mer hat och hot än deras manliga kollegor. Intervjuerna skedde digitalt via samtalstjänster, vilket kan ha haft en inverkan på intervjuernas resultat. En fördel med detta tillvägagångssätt är att den geografiska faktorn elimineras. Samtidigt finns en nackdel med digitala intervjuer, eftersom det kan påverka relationen mellan intervjuare och intervju person, vilket har en effekt på svarens djup.

För reflexivitetens och transparensens skull bör det nämnas att skrivandet av den här studien har understötts av generativ artificiell intelligens. Användandet av artificiell intelligens har endast omfattat vissa delar av skrivprocessen. Dessa innefattar korrekturläsning, redigering av stavfel, struktur och disposition, samt utvecklande av resonemang och idéutveckling.

6. Analys

I följande avsnitt presenteras resultatet av studien baserat på de semistrukturerade intervjuerna där sju yrkesverksamma svenska journalister deltog. Resultatet presenteras i fyra underrubriker där varje underrubrik representerar ett tema och under dem deras tillhörande koder.

6.1. Strukturella och ekonomiska villkor pressar journalistiken

Journalisterna i studien beskriver hur de strukturella förutsättningarna för deras arbete har förändrats och i många avseenden försämrats. Ökande ägarkoncentration begränsar journalistikens oberoende och påverkar både innehåll och prioriteringar. Flera pekar även på att ekonomiska nedskärningar och minskat stöd påverkar resurser och möjligheten att upprätthålla breda nyhetsutbud. Den tekniska utvecklingen och dess förutsättningar lyfts fram som faktorer som försvårar arbetet genom snabbare nyhetsflöde och större konkurrens. Därtill möjliggör digitala miljöer mer direkta påtryckningar och hot. Tillsammans skapar dessa villkor en upplevelse av att journalistikens stabila grund successivt urholkas.

6.1.1. Ägarkoncentrationen ökar

Det jag tror är ägarkoncentrationen, det är det som är [...] största faran, alltså, så länge vi [...] värnar om principerna om yttrandefrihet. Att vem får säga exakt vad de vill, det [...] ställer jag mig liksom 100 procent bakom. Däremot ägarkoncentrationen i samhället. Det måste man börja göra någonting, någonting åt tror jag långsiktigt, [...] det kommer inte bli ett bra debattklimat eller ett demokratiskt samtal om ägarkoncentrationen blir för stor. (J4)

Av citatet från J4 framgår att så länge yttrandefriheten värnas och inte inskränks, framstår ägarkoncentrationen som det mest avsevärda problemet. Detta framgår av att intervjupersonen förklarar att även om yttrandefriheten är en stabil och självklar princip ("100 procent bakom"), så uttrycker intervjupersonen en tydlig oro inför vad som händer när ett fåtal aktörer får ett allt större inflytande över medielandskapet. Genom att betona hur ägarkoncentrationen riskerar leda till ett försämrat debattklimat och ett sämre demokratiskt samtal, tydliggörs journalistens uppfattning om att det är ett problem som anses vara strukturellt och långsiktigt.

Genom Habermas teori (Kaun, 2020) om den borgerliga offentligheten kan man förtydliga det J4 menar. Ett fungerande offentligt samtal förutsätter relativt jämlika villkor mellan deltagarna samt en mångfald av röster som kan mötas i ren rationell och kritisk diskussion. Om

medielandskapet präglas av hög ägarkoncentration riskerar offentligheten att koloniserar av ekonomiska och politiska intressen. Detta leder till att offentligheten förlorar sin funktion som arena för fri åsiktsbildning och i stället fungerar som ett verktyg för maktutövande. Detta har i sin tur en direkt påverkan på demokratin. Utan det fria flödet och utvecklingen av tankar och resonemang via debatt, kan det demokratiska samtalet inte bidra till att understödja medborgarna i sina demokratiska val och ställningstaganden, som demokratiargumentet går ut på. Ser man till sanningsargumentet riskerar ett hämmat flöde av idéer leda till att samhället inte kan uppnå en sanning, eftersom tankar och åsikter inte får prövas mot varandra (Petäjä, 2006).

Dessa beskrivningar återspeglas i ett citat från J1, samtidigt som en annan faktor lyfts fram: ”det börjar globalt bli mer och mer ett oligopol gällande medieägande, och där ser vi också högerextrema personer som köper sig in”. Den rimligaste förklaringen till detta uttalande är att J1 menar att ägarkoncentrationen av medier i världen stadigt ökar. Vidare uttrycker intervjupersonen att högerextrema personer ”köper sig in”. Det kan syfta på när entreprenören Elon Musk köpte den sociala medieplattformen Twitter 2022 (Österman, 2022; Ingram & Horvath, 2025). Citatet kan förstås som ett uttryck för hur journalistikens strukturella förutsättningar förändras i ett digitaliserat medielandskap, där ägarkoncentrationen i allt högre grad påverkar vilka röster och perspektiv som ges utrymme i offentligheten. Detta indikerar på en förändring i hur journalistik fungerar i praktiken, från att primärt vara ett medel för oberoende informationsförmedling till att i större utsträckning påverkas av politiska och ekonomiska intressen. När makthavare får kontroll över journalistikens roll kan detta leda till ett mer koncentrerat informationsflöde som riskerar att exkludera viktiga samhällsrelevanta perspektiv och fakta vilket synliggörs med demokratiargumentet (Petäjä, 2006). Detta leder i sin tur till en försvårad möjlighet för medborgarna att fatta välgrundade beslut i demokratiska val, där folket i stället blir en passiv deltagare i demokratin.

Citatet är en del av ett svar på frågan om huruvida journalistiken bidrar till ett offentligt och upplyst samtal. Intervjupersonen fortsätter i ett annat citat att förklara vad den ökande ägarkoncentrationen och de högerextrema aktörerna får för konsekvenser: ”vilket gör att då den här samhällsdebatten som du frågar om kanske inte alltid får den information och grund som jag tycker att den förtjänar och [...] alltså det är avgörande för samhällsdebatten”(J1). Respondentens uttalande pekar därmed på en upplevd förflyttning där journalistiken i allt mindre utsträckning tillhandahåller den djupa och oberoende information som krävs för ett upplyst offentligt samtal.

Med utgångspunkt i den borgerliga offentligheten (Kaun, 2020) blir det tydligt att den mångsidiga och oberoende informationen som krävs för ett demokratiskt samhälle inte kommer till uttryck. När ägarkoncentration och ideologiska intressen påverkar medieinnehållet riskerar den kritiska debatt som utgör kärnan i den borgerliga offentligheten, att ersättas av mer selektiv och maktstyrd kommunikation. Den samhällsdebatt som ligger till grund för demokratiska val och ett fungerande folkstyre får därmed inte tillräckligt utrymme att utvecklas av den oberoende journalistiken. Däremot tillgängliggör ett digitalt medielandskap en större mångfald av röster, där även minoriteter kan få plats. Detta kan tolkas som att nya former av offentligheter har vuxit fram, vilka delvis kompenserar för journalistikens strukturella begränsningar. Trots förekomsten av ekokamrar har sociala medier skapat en ny arena för den borgerliga offentligheten som tidigare kritiserats för att enbart inkludera bildade män med ekonomiskt och kulturellt kapital. Samtidigt innebär dessa ekokamrar att det gemensamma offentliga samtalet riskerar att försvagas, vilket blir en svårighet för journalistikens möjlighet att fungera som en sammanhållande demokratisk institution, särskilt i ett medielandskap där den ökade ägarkoncentration begränsar journalistikens handlingsutrymme och oberoende.

6.1.2. *Klickjournalistik försvårar yrket*

Den tekniska utvecklingen har förändrat journalistyrket avsevärt, inte minst via intågandet av digital konkurrens och klickjournalistik, något flera intervjuobjekt tillskriver problematik.

På grund utav att det är marknaden och ekonomin som styr så måste man också kanske skriva klickartiklar, man kanske måste skriva om Malou von Sivers hund, alltså you name it och [...] jag tror nog journalistikens grundläggande mål hade mått bättre om det inte förlitades så mycket på marknaden. (J4)

J4 beskriver i citatet hur journalister idag kan bli mer eller mindre tvingade att publicera nyheter som syftar på att generera publicitet och uppståndelse, eftersom det är mer ekonomiskt än att publicera samhällsnyttiga nyheter, som inte blir lika uppmärksammade. Intervjupersonen fortsätter med att beskriva att marknaden och den digitala konkurrensen påverkar journalistiken negativt.

När mediernas fokus läggs på uppmärksamhetsbaserat innehåll försvagas den borgerliga offentligheten eftersom dess funktion som arena för meningsutbyte undermineras. I linje med demokratiargumentet (Petäjä, 2006) innebär detta att medborgarnas tillgång till samhällsrelevant information försämras, vilket begränsar deras möjlighet till ett informerat deltagande i demokratin. Samtidigt utmanas sanningsargumentet (Petäjä, 2006), eftersom

klicklogiken leder till att sensationella nyheter prioriteras i stället för de komplexa och viktiga. Således gynnas bara en typ av information och det motarbetar aktivt sanningsargumentet. Ser man till toleransargumentet (Petäjä, 2006) påverkas även detta negativt. Prövas inte medborgarna i att ta del av information som kan anses obekvämt, kan inte toleransen i samhället öka. Detta resonemang, som J4 återger, får också framtidens journalistroll att ifrågasättas. Om journalister måste förlita sig på marknaden och att fokusera på att väcka intresse i stället för att förmedla samhällsnyttig information, så riskerar journalister att inte längre räknas till demokratins infrastruktur, utan som en observatör eller en bidragande faktor till skapande av ekokamrar.

Så här sade en annan intervjudeltagare:

Men en utmaning tror jag ändå är för journalistiken då att vara relevanta. Så att man [...] blir vald i mobilen liksom, så jag tror ändå att man måste spela liksom på folks planhalva på något sätt. [...] Så det är väl en utmaning som jag kan se. (J7)

Av citatet framgår att J7 ser en utmaning i kravet på relevans. J7 betonar hur journalistiken behöver anpassa sig efter publikens beteenden för att lyckas nå igenom i dagens digitala medielandskap. När intervjupersonen säger att journalistiken måste vara "relevanta" och "bli vald i mobilen", tydliggörs en uppfattning om att konkurrensen om uppmärksamheten i mobila flöden påverkar vad som faktiskt publiceras. Uttrycket "spela [...] på folks planhalva" signalerar dessutom att journalister inte längre bara kan utgå från publicistiska ideal, utan måste forma innehållet utifrån publikens sätt att konsumera medier.

Här återfinns tolkningar av marknadskolonisering av offentligheten (Habermas, 2006). Dessutom indikerar citatet på en ny offentlighet: den digitala. Med ett större flöde av information och innehåll måste journalister sticka ut för att nå ut till publiken. Sett till sanningsargumentet (Petäjä, 2006) kan det digitala medielandskapet, å ena sidan, bidra till att uppnå en ideal sanning som argumentet syftar tack vare den stora mängden tankar och idéer. Å andra sidan ger den digitala offentligheten en röst till näst intill vem som helst, vilket också ger utrymme för självutnämnda informationsförmedlare, utan journalistiska och publicistiska ideal att verka. Ställer man det i relation till McNairs rollteori (2009) riskerar detta följaktligen att göra de journalistiska rollerna mer otydliga och svårare att identifiera samt öka konkurrensen om publikens intresse och *klick*. När det blir svårare att skilja en aktivist, opinionsbildare och privatperson från en journalist, kan det göra att journalisterna förlorar en del av sin legitimitet.

6.1.3. Journalister får minskade anslag

Deltagarna i studien återkommer ofta till samma problem: minskade anslag och ekonomiskt pressade redaktioner riskerar att påverka journalistikens funktion i det offentliga samtalet.

Jag tror att jag tror att vi kommer behöva vara mer och mer vaksamma på det och om [...] redaktionerna runt om i Sverige [...] har svårare och svårare att, att gå runt och vara lönsamma och att man liksom minskar successivt så kommer ju liksom risken blir större [...] att liksom från journalistikens håll att [...] bevisa sitt, sitt värde. (J6)

J6 lyfter fram här hur minskat presstöd och minskade anslag till public service upplevs som konkreta hot mot journalistikens villkor. Även J2 beskriver ekonomin som det mest centrala problemet och betonar hur resurserna gradvis förskjutits bort från journalistiken:

Ekonomin är ju det viktigaste skulle jag säga [...] det är bara att du tittar hur mycket pengar som går idag till Instagram och Facebook och Google och så vidare, som förr gick till journalistik [...] annonspengar till redaktionen, alltså till tidningar, men då är redaktionen som idag har försvunnit, så ekonomin är ju i Sverige det största hotet. (J2)

Tillsammans visar citaten hur journalisterna uppfattar att den ekonomiska utvecklingen påverkar både verksamhetens stabilitet och förutsättningarna för journalistikens demokratiska roll. I relation till McNairs rollteori (2009) kan citatet förstås genom den makt som ekonomin har över journalister och deras möjlighet att uppfylla sina demokratiska roller. Ekonomin styr inte bara *vad* som publiceras, utan *om* granskning och publicering överhuvudtaget är möjligt. Ekonomin kan därför ses som ett överordnat strukturellt hot, snarare än ett problem i branschen. Dessutom belyser citatet från J2 att en förflyttning av makt har skett. När annonspengar flyttas från redaktioner till plattformsföretag förflyttas också en del av makten och journalisters autonomi. En påverkansfaktor kan ses genom sanningsargumentet (Petäjä, 2006) där minskade resurser kan påverka journalisters möjlighet att efterforska, verifiera och nyansera innehåll. Därmed försvagas journalistikens sanningssökande funktion.

6.1.4. Politikens ovilja att granskas

Ett flertal av intervjupersonerna hävdar att det förekommer mer och mer intrång och begränsningar från politiskt håll för att de ska kunna genomföra sitt arbete i att vara den granskande makten.

Men jag hör ju från så här kollegor [...] som jobbar med det lite mer dagligen [...] att de upplever att det har blivit mer [...] påtryckningar, även från [...] politiska partier

eller från pressekreterare och ministrar alltså att folk hör av sig [...] och liksom att en pressekreterare från någon minister kanske ringer upp och tycker att [...] nu har ni fel i den här rubriken de vill pilla i att så här; 'Nej, [...] det där är ett fel, fel citat. Nu måste ni ändra [...]. Tycker ni verkligen att den här det här bildvalet var, var schyst [...]?' Att det kommer den typen av [...] ganska närgången, ingångna liksom [...] kritik liksom. [...] Från liksom kanske pressekreterare till och med från [...] politiker liksom. Och det är någonting som är i alla fall de säger [...] har blivit mer nu de senaste åren.
(J6)

J6 utgör förklarar hur politiker och pressekreterare hört av sig till redaktioner för att kritisera allt från rubriker till citat och bildval. I beskrivningen framgår en uppfattning om att denna typ av korrigerande tillrättavisning inte är enstaka händelser, utan något som, enligt kollegor, ökat i omfattning. Den här typen av korrigeringar och invändningar från politiskt håll kan ses som en direkt utmaning för demokratiargumentet (Petäjä, 2006). När politiker vill revidera uttalanden och kritisera bildval motsätter de sig de ideal som demokratiargumentet vilar på. Det öppna informationsflöde, som argumentet beskriver behövs för demokratin, hindras när makthavare redigerar och motarbetar granskningar eftersom de motarbetar journalisternas oberoende maktgranskning. McNairs rollteori (2009) skapar en spänning mellan den politiska oviljan att granskas och den roll journalister bör fylla som samhällets informationsförmedlare och watchdog. Politiker är representanter för medborgarna i demokratin och genom att begränsa den information som folket får ta del av skapar de även ett samhälle där maktutövning sker med minskad insyn och möjlighet till ansvarsutkrävande. Det skapas även en problematik då dagens samhälle präglas av medialisering där synlighet och image är centrala maktresurser för politiker. När politikerna kritiserar bildval och citeringar kan detta därför inte bara förstås som ett försök till att korrigera fakta, utan även styra tolkningar av politiska händelser.

Även J1 uttrycker en liknande oro ” [...] och jag ser det också som ett problem att vi har en politisk retorik som inte bara [...] är kritisk mot medier, utan liksom misskrediterar medier och inte riktigt klarar av granskning.”.

Utöver de direkta påtryckningarna från politiken beskriver J1 hur den politiska retoriken i sig skapar svårigheter för journalistiken. Intervjupersonen menar att det finns en växande tendens där politiska aktörer inte litar på och misskrediterar journalister. Detta visar på en förskjutning i relationen mellan politik och journalistik där kritik inte längre riktas mot enskilda sakfrågor utan mot mediernas legitimitet.

6.2. Hot, hat och påtryckningar påverkar journalisters säkerhet och arbetsmiljö

Intervjuade journalister beskriver en verklighet där hat, påtryckningar och hot är vanligt förekommande i samband med yrkesutövningen. Enligt utsagor är kvinnor mer utsatta än män, och möter ett starkare motstånd i arbetet. Trots detta uppger flertalet att hot är en del av jobbet. Icke desto mindre har hoten och hatet en påverkan, eftersom vissa journalister avstår från att publicera visst innehåll för att undvika konsekvenser.

6.2.1. *Hot är en del av jobbet*

”Sen har ju folk varit vara arga på det man har skrivit och bett en fara att flyga och allt möjligt och så där liksom, men det är ju en annan sak va? Det är en del av jobbet lite grann.” (J2)

Vid frågan om intervjupersonen fått utstå hot i samband med yrkesutövningen ges svaret att vederbörande mött reaktioner och förolämpningar, men inte direkta hot eller faror. Vidare anser intervjupersonen att dessa mer slentrianmässiga negativa reaktioner ”är en del av jobbet lite grann”. En intervjuperson menar att det till och med kan vara nyttigt:

[...] det är också viktigt att tänka sig noggrant för vad man publicerar och vad man säger och att man har täckning för det man rapporterar så att [...] det finns väl en, faktiskt [...] bra sida av det här också. Inte kanske inte just hoten, men alltså att vi är påpassade tycker jag har en bra sida också på det sättet att man skärper sig ordentligt och liksom tänker, ’har jag täckning för det här?’. (J7)

J7 förklarar att genom vetskapen att visst innehåll kan väcka anstöt eller kan mötas med negativa reaktioner, anammas en noggrannhet som i sin tur resulterar i mer genomarbetade och välgrundade publiceringar. Detta baseras på när intervjupersonen säger ”att vi är påpassade tycker jag har en bra sida [...] man skärper sig ordentligt och liksom tänker, ’har jag täckning för det här?’”. Därutöver påpekar J7 att hoten inte kan ses som en positiv företeelse (”kanske inte just hoten”), men att de påverkar journalisten på ett stundom positivt sätt, eftersom denne då ”skärper sig ordentligt”.

Sett till toleransargumentet (Petäjä, 2006) kan tolkningen göras att medborgarnas tolerans för material och innehåll som för dem ter sig uppretande och provokativt, är lågt. Detta eftersom de, enligt J7, ibland hotar journalister och besitter ett ansvarsutkrävande och stundtals kritiskt förhållningssätt. Citatet skildrar en bild av ett samhälle där en kritisk bild av journalister

normaliserats. Möjligen kan detta i längden leda till att journalister ständigt möts av förväntningar av att de ska ha ”täckning” för det de säger, samtidigt som andra användare av sociala medier inte förväntas ha samma täckning.

6.2.2. Journalister tillämpar självcensur

Till följd av de hot, hat och påtryckningar som journalisterna vittnar om i intervjuerna kan det i vissa fall hindra dem att publicera vad de vill. När deltagarna får frågan om de tror att journalister i Sverige tillämpar självcensur är svaren liknande.

Det är jag helt övertygad om att man gör och [...] framför allt tror jag att de som jobbar med de ämnena som är mer utsatta så att säga. [...] Då tänker man [...] är det värt liksom att skriva detta? Är det värt att göra detta? Och då är liksom och det är ju kanske det som är det stora. [...] det är ju inte censur egentligen, men man kallar det censur. Så tror jag att det är det som är det stora problemet egentligen, [...] de frågor som inte ställs och det man inte skriver om eftersom man tycker att det blir för jobbigt. (J2)

J2 beskriver att det till viss del pågår självcensur i industrin. Liknande uttryck har framkommit från fler av intervjuerna.

Ja, men det tror jag [...] har hänt någon gång eller händer. Det tror jag kan hända i enstaka fall, så det tror jag. Men jag skulle inte säga att det är någon. Jag tror inte att det är [...] vanligt eller så, det tror jag inte. (J7)

Det finns tendenser som tyder på att journalister i Sverige tillämpar självcensur men få av de som tillfrågats om de aktivt applicerat censur på publiceringar har svarat ja. J6 svarar att hen är mer medveten om vilka ordval man använder vid rapporteringar. ”Ja, men använder vi det här ordvalet så [...] får man alltid kommentarer”.

När J2 uttrycker hur hen tror att journalister som bevakar kontroversiella ämnen resonerar, illustreras en bild av hur journalister väger att följa sina sanningsökande ideal och få kritik, mot att inte att bevaka ämnet för att undvika kritik (”är det värt att skriva detta?”). Med toleransargumentet (Petäjä, 2006) synliggörs även här samhällets intolerans. När journalister publicerar innehåll som rör känsliga frågor, kan det väcka ilska hos konsumenterna som sedan förmedlar sitt missnöje, vilket i sin tur tystar journalisterna. I relation till demokratiargumentet (Petäjä, 2006) kan detta tolkas som en motvikt till det fria ordet. Ur ett annat perspektiv kan det också tolkas som att journalister inte uppfyller sitt uppdrag som granskande watchdogs eller

informationsförmedlare i medborgarnas tjänst. Genom det synsättet ter sig resonemanget paradoxalt. Detta eftersom journalistikens roll i en demokrati, sett ur McNairs rollteori (2009), ska verka i samhällets tjänst och informera medborgare, men ett samhälle med låg tolerans, resulterar i att journalister tystar ner sig själva. Detta tydliggörs i synnerhet på sociala medier, där åsikter, hot och påtryckningar kan florerat förhållandevis fritt.

6.2.3. Journalister som påverkas av hot och hat

Även om somliga journalister ser hot och hat som en naturlig del av yrket, är det andra som blir direkt påverkade av det. Så här sade en intervjuad journalist:

[...] Antingen att folk kommer fram och förstör en intervju som man håller på med eller jag har blivit knuffad alltså så här betongpelare vid ett tillfälle och anmält det som misshandel då, det lades ner. Jag har blivit slagen i huvudet av en demonstrant med plakat, vilket jag anmälde som ofredande. Det lades också ner och sen så har jag då fått min port vandaliserad av Antifa då och det anmälde jag som förtal då som klandervärdigt att de hängde ut mig med namn och i ett i ett sådant sammanhang ja så att det har absolut utsatts för olika sådana. (J5)

J5 delger konkreta upplevelser där upprörda medborgare försvårat dennes arbetsuppgifter och tilltagit fysiskt våld. Intervjupersonen berättar också att anmälan har upprättats vid dessa tillfällen men att samtliga lagts ner. J5 berättar vidare hur den osäkra arbetsmiljön påverkar arbetet:

Vi ser alltid till så att vi vet att vi har någon journalistkollega, det behöver inte alltså vara från samma redaktion, men att man ändå så här man har koll hela tiden på vart alla är, man ser till att man har en polis i rimligt avstånd. (J5)

I citatet beskriver J5 om tankarna när hen rapporterar från demonstrationer. Denna typ av förhandsplanering visar hur hot och hat inte bara påverkar journalisters känslomässiga trygghet utan även deras praktiska arbetsrutiner. Arbetssituationen blir mindre spontan och mer riskmedveten, där fokus delvis förflyttas från själva rapporteringen till att upprätthålla en säkerhetsstrategi.

När journalister utför sitt arbete och i samband med yrkesutövningen blir trakasserade och attackerade kan det förstås som ett uttryck för hur hot och våld mot journalister utgör ett indirekt men allvarligt hot mot det demokratiska samhället. Tolkas dessa skeenden utifrån toleransargumentet (Petäjä, 2006) visar det ett samhälle med låg tolerans. Ett samhälle som

inte accepterar mångfald och olikhet i nyhetsrapportering riskerar tränga bort viktig information. När journalister dessutom får utstå fysiska påtryckningar och verkar i en arbetsmiljö som präglas av rädsla för ens eget välbefinnande riskerar sanningsargumentets princip att förloras (Petäjä, 2006). Journalisterna kan tvingas fatta beslut som inte grundas i de journalistiska värderingarna, utan i en fråga som sin egen säkerhet, vilket i sin tur kan påverka vad som rapporteras och hur rapporteringen genomförs. Detta kan ha konsekvenser för hur sanningen presenteras för publiken. I pressade situationer kan det finnas en tendens att förenkla, avpolitisera eller tona ned vissa aspekter av rapporteringen för att minska risken för konfrontation. På samhällsnivå innebär det att medborgarnas tillgång till tillförlitlig och djupgående information försämras, vilket i förlängningen försvagar förutsättningarna för ett informerat offentligt samtal. Här kan även parallellen dras till McNairs rollteori (2009) och journalisters funktion som samhällets watchdog. Snarare än att fullt ut kunna fokusera på att granska makthavare och förmedla information, tvingas journalister inta en defensiv position där personlig säkerhet behöver prioriteras. Den utvecklingen riskerar att resultera i en onyanserad medierapportering och en mindre kritiserande och granskande journalistik.

Detta kan förstås genom att J5 berättar att ”man har koll på vart alla är, man ser till att man har en polis i rimligt avstånd”. Citatet visar således på en arbetsvardag där säkerhetsöverväganden är en integrerad del av rapportering från demonstrationer.

6.2.4. *Kritiska mottagare*

Intervjupersoner uttrycker att J7 erbjuder i sitt citat, en möjlig förklaring till att publiken upplevs mer kritisk till deras publiceringar: ”En följd av det här polariserade samhället tror jag att man inte har känt att etablerade medier har fångat upp alla nyanser i liksom det politiska landskapet”

Intervjupersonen menar att en möjlig orsak till publikens missnöje och ifrågasättande är att nyhetskonsumenter inte varit nöjda med nyansen och nyhetsutbudet från etablerade medier.

I en fråga om hur klimatet för fri journalistik i Sverige ser ut, svarar J7 i ett annat citat, att allmänheten är snabbare på att påpeka vad de anser brister i journalisters rapportering.

Sen upplever jag väl att det kanske har blivit lite mer polariserat på senare år, alltså att allmänheten vaktar lite mer på vad vi gör och hur vi vinklar olika saker och vilka perspektiv som lyfts upp och som inte lyfts upp och hur man tar upp olika saker. (J7)

I citatet beskriver J7 hur hen upplever att allmänheten i högre grad granskar journalisters arbete. Det handlar enligt intervjupersonen både om hur journalistiken vinklas och vilka perspektiv som inkluderas eller utelämnas. Uttalandet pekar därför på en arbetsmiljö där journalister möter en mer aktiv och observant publik. Citaten kan tolkas som ett uttryck för en förändrad relation mellan journalister och publik, där journalisternas tolkningsföreträde i offentligheten ifrågasätts. Detta kan med hjälp av Habermas offentlighetsteori (Kaun, 2020) indikera att delar av publiken inte längre upplever sig representerade i den journalistiska diskursen. Detta har en direkt påverkan på offentligheten eftersom de medborgare som inte upplever sig representerade, placeras utanför offentligheten. Detta bidrar till en exkluderande offentlighet, och urholkar dess syfte. Offentlighetens legitimitet bygger på dess öppna samtal, rationalitet och representation. J7:s beskrivning av en mer vaksam och granskande publik kan därigenom tolkas som ett försök att påverka den offentliga kommunikationen. Detta behöver nödvändigtvis inte ses som ett hot mot demokratin, utan möjligtvis som ett symptom på en offentlighet där förtroendet för mediernas roll som objektiva informationsförmedlare försvagats.

6.3. Journalistrollens demokratiska uppdrag och förväntningar

Journalistikens och mediers rapportering är en förutsättning för medborgare att kunna fatta välgrundade och informerade beslut, det anser de journalister som deltagit i studien. Samtliga intervjuobjekt berättar att förväntningarna de har på medier är att granska makten, informera medborgarna och moderera den offentliga debatten.

6.3.1. *Journalistiken ska informera medborgarna*

Intervjuobjekten skildrar sina åsikter om journalistikens roll i det demokratiska samhället. Att informera medborgare och ge dem information för att kunna göra demokratiska beslut. Så här sade en intervjuperson:

Men det kan också handla om vilka ställningstaganden näringslivet gör [...] Eller hur civilsamhället utvecklas, för [...] alla de där olika bitarna visar ju hur vårt samhälle utvecklas och jag tycker att det är viktigt då liksom utifrån att medborgarna ska kunna, ja men reflektera kring hur samhället utvecklas och också i sista änden då rösta på det sättet som man tycker är bäst utifrån hur samhället ser ut idag, liksom vad. Vad vill man prioritera? Vad vill man inte prioritera? (J7)

Intervjupersonen uttrycker vikten av information som speglar samhällets olika nivåer och utvecklingsområden. J7 påpekar att det är viktigt för medborgarna i demokratin att reflektera kring hur samhället ser ut, och hur man vill ha det i framtiden. Intervjupersonen beskriver ett händelseförlopp där invånarna först ”reflekterar kring hur samhället utvecklas” för att sedan ”rösta på det sättet som man tycker är bäst”. Journalistikens informerande faktor blir, när det beskrivs på det här sättet, en vital del i demokratins infrastruktur. J6 förklarar journalistikens roll på ett liknande sätt.

Journalistiken ska ge liksom medborgarna en god och välinformerad bild av vad som händer i landet och hur deras [...] skattemedel och deras förtroendevalda, liksom representerar dem egentligen. Det är det är väl. Det är väl grundprincipen liksom. (J6)

J6 menar att journalistiken har en plikt att ge medborgarna en insyn i hur deras skattemedel används, och hur deras förtroendevalda representerar dem. När intervjupersonen använder ord som ”god” och ”välinformerad” för att beskriva den bild som journalistiken ska ge medborgarna, kan det rimligen tolkas som att den i fråga ska vara sanningsenlig och relevant för att medborgarna ska kunna utöva sitt demokratiska inflytande.

När de intervjuade journalisterna beskriver sin roll i demokratin kan den ofta liknas vid McNairs beskrivning av informationsförmedlare (2009). I synnerhet när de betonar vikten av att tillhandahålla korrekt, oberoende och tillförlitlig information. Som tidigare nämnt är detta viktigt för att medborgarna ska fatta välgrundade beslut.

6.3.2. Journalister ska moderera

Journalistiken ska ge plats för frågor i samhällsdebatten och ge medborgare möjligheten att lyfta sina åsikter och tankar – det menar somliga intervjuobjekt.

Nej, men jag tror att journalistiken kanske öppnar upp för att andra människor ska liksom prata om vad de har hört, vad de har sett och utifrån det då bilda sin egen åsikt eller om man redan har en åsikt att ens åsikt kanske förändras och utvecklas. Och det är väl därför det är jättebra att man [...] ser folk på TV från olika partier som debatterar alltså sådana saker liksom. Det är jätteviktigt att lyfta fram. (J5)

Citatet kan tolkas som ett uttryck för att journalistiken möjliggör ett flöde av idéer och åsikter, som kan leda till att dessa idéer och åsikter kan förändras och utvecklas. J5 fortsätter med att säga att debatter på så vis blir ett viktigt fenomen att lyfta. Mot den bakgrunden illustreras en bild där journalistiken har en viktig del i det offentliga samtalet, genom att ge medborgarna en

plattform att få dela sina tankar, åsikter och idéer. J5 uttrycker dock en annan dimension av journalistikens medlande.

Och samtidigt så är också journalistiken en del av makten för att det är det är ju genom journalisternas narrativ, vad de väljer att prata om, vad de väljer att inte prata om också som [...] bestämmer eller får folk att välja åsikter och vad det ska vara för regering och vilken politik som ska drivas. (J5)

Intervjupersonen tycks uttrycka en form av motvikt till sitt förra citat. Här betonas allvaret i att journalistiken har makten att influera medborgare genom agendor och nyhetsvinklar. Det framgår i citatet när J5 säger ”genom journalisternas narrativ, vad de väljer att prata om [...] som bestämmer eller får folk att välja åsikter”. Vidare berättar intervjupersonen att det kan leda till att påverka hur befolkningen väljer och röstar i demokratiska val. Denna framställning får gehör i ett citat från J4, när en fråga om journalistikens betydelse för det öppna samtalet ställs: ”Den har en väldigt stor makt skulle jag säga för vilka samtalsämnen som är på agendan”.

Även här påpekas journalistikens makt att ge plats åt vissa ämnen, och ge mindre plats åt andra (”samtalsämnen på agendan”). Vidare gav J7 ett citat som betonar den gråzon som uppstår mellan att *ge plats åt* ett visst ämne, och *prioritera* ett annat. ”[...] journalistikens roll, det är liksom att uppmärksamma frågor, men [...] gränsen kan ju vara härfin ibland liksom mellan att uppmärksamma att driva en fråga liksom”. Det som uttrycks i citatet signalerar att det finns en svårighet i att skilja mellan journalistik i medborgarnas tjänst, (att ge invånare en röst och tillåta flöden av idéer och åsikter) och journalistik som ämnar påverka eller främja en viss agenda.

Journalisterna belyser svårigheten med att skilja mellan att ge plats åt en fråga och att driva en fråga, något som McNair tillskriver journalistrollen medlaren. Eftersom denna i synnerhet ska skapa en arena för medborgare att lyfta sina åsikter och tillåta kommunikation mellan makthavare och medborgare (McNair, 2009). I samband med den medlande rollen, kan gråzoner, som journalisten beskriver, uppstå.

6.3.3. Journalister ska granska makten

Samtliga sju intervjupersoner har vid frågan om vilken roll de anser journalistiken ska ha i ett demokratiskt samhälle svarat att de ska granska makten. Denna syn återkommer konsekvent och formuleras som en grundläggande princip för yrkesrollen.

För att låta som en klyscha, men det är ju granska makten alltså, det behövs [...] inte diskutera så mycket kring det där och sen så i vilken, vilken mån den nu gör det i dagsläget. Det kanske är en diskussion för ett annat tillfälle, men i grunden tycker jag det granska makten. (J4)

Liknande formuleringar återkommer hos flera av de andra deltagarna. J5 betonar att: ”Journalistiken ska granska makten. [...] Den ska granska samhället och allt vad vad som händer och så att allting ska kunna nå ut till vanliga människor.”

Även J1 uttrycker en tydlig uppfattning om journalistikens roll: ”Den ska vara oberoende och den ska granska makten oavsett vilka konsekvenser det ger och oavsett vem som sitter vid makten och ja, man ska vara oberoende och det ska vara en granskande kraft.”

Tillsammans visar citaten att journalisterna ser granskningen som själva kärnan i sitt demokratiska uppdrag. De kopplar detta både till att bevaka politiska beslutsfattare såväl som ekonomiska aktörer som på olika sätt utövar makt i samhället ” Granska [...] maktavare och som vi alltså här på (***) granskar vi också företag, liksom det är ju också maktavare på det sättet, inte bara folkvalda [...]” (J6)

Samtliga journalister har uppgett att deras yttersta uppdrag är granskning av makt. Utifrån McNairs rollteori skulle alla intervjuobjekt klassa sig själva som watchdogs. Detta eftersom en watchdogs yttersta uppdrag är att övervaka maktavare och säkerställa transparens och ansvarstagande (McNair, 2009). Journalisternas betoningar av oberoende, konsekvensneutral granskning och uppdraget att ge medborgare en korrekt och saklig bild av samhället ligger nära denna teoretiska beskrivning. Tolkningen kan göras att samtliga journalister identifierar sig med den klassiska demokratiska idealrollen som en kontrollinstans i offentligheten.

6.3.4. Journalistikens förmåga att leva upp till sina ideal

Det står klart att svenska journalister uppfattar granskning av makten som sitt främsta demokratiska uppdrag. Däremot råder delade meningar om i vilken utsträckning detta uppdrag faktiskt uppfylls i praktiken. J3 svarar på frågan om journalistiken faktiskt uppfyller de ideal som beskrivs som journalistikens kärna:

Ja, men det tycker jag ju. Jag menar. Det är bara som om vi tar som igår så delades ju stora journalistpriset ut. Och som årets avslöjande då, då vann ju Dagens Nyheter med det här om att dels granskning av den här säkerhetsrådgivaren Henrik Landerholm, som hade tappat bort tappat bort hemliga handlingar på en kursgård [...]. (J3)

Även J1 menar att journalistiken i stort sett fungerar som den ska, men uttrycker samtidigt att den inte alltid når upp till idealen: ”Ja, men jag skulle säga att den svenska journalistiken gör det till mångt och mycket, men den har misslyckats på en del ställen.”

Andra intervjupersoner lyfter dock fram faktorer som kan begränsa journalistikens förmåga att granska makten fullt ut. J4 beskriver hur förändrade ekonomiska villkor, där prenumerationer ersätter annonsintäkter som huvudsaklig inkomstkälla, kan påverka hur och för vem journalistiken produceras:

[...] å andra sidan så får vi ju rapporter nu om att de större tidningarnas största intäkter är ju prenumerationer och inte annonsintäkter till exempel. [...] Ja, då kan man diskutera det. Ja, det kanske är bra, men sen samtidigt då, då kanske det förstärks den här agendan av att bara skriva för den egna publiken hela tiden, vilket då kanske gör att man smalnar av nyhetsbevakningen också så att det finns ju nackdelar med det.
(J4)

Sammanfattningsvis är intervjuerna eniga om att granskning av makthavare utgör journalistiken viktigaste demokratiska funktion. Däremot råder delade meningar om hur väl denna funktion realiseras.

Deltagarna beskriver både exempel på framgångsrik granskning och situationer där journalistiken begränsas av yttre faktorer som ekonomi och publik som kan göra bevakningen smalare. Även detta resultat kan förstås i relation till McNairs rollteori (2009) där journalistiken förväntas fungera som watchdog och hålla makten ansvarig. Samtidigt belyser intervjupersonernas svar en spänning mellan ideal och praktik. Även Habermas teori om den borgerliga offentligheten (Kaun, 2020) blir relevant då ekonomiska och strukturella hinder hotar journalistikens möjligheter att bidra till en rationell och demokratisk dialog.

6.4. Synen på pressfrihetens värde och framtid

Pressfriheten framhålls som en grundpelare i den demokratiska infrastrukturen. Detta till trots råder olika uppfattning om grundlagens stabilitet och framtid. Samtidigt undermineras pressfrihetslagar globalt och somliga intervjuobjekt menar att det kan påverka den svenska pressfriheten och demokratin.

6.4.1. *Pressfriheten är en grundprincip*

I frågan om vilken roll pressfriheten har i ett demokratiskt samhälle återfinns svar om att det är en grundpelare för att ett samhälle ska fungera. J3 besvarar frågan:

Stor roll för jag menar att, att man har en press som inte, inte blir påverkad av politik och myndigheter. [...] det är ju liksom väldigt väsentligt [...] för det fria samhället, för jag menar [...] att tidningar bara skulle liksom dikteras av politiker. Det vore ju vore ju väldigt förödande. Liksom för, för människors möjligheter att få reda [...] på felaktigheter i samhället. (J3)

Även J2 svarar att ”Den är jättecentral” samt J4 som uttrycker ”Alltså det tycker jag är [...] grundläggande för ett demokratiskt samhälle.”

Journalisterna i studien beskriver pressfriheten som en absolut grundförutsättning för att ett demokratiskt samhälle ska kunna fungera. Flera av deltagarna betonar att utan en fri och oberoende press försvagas möjligheten att granska makten, informera medborgarna och avslöja missförhållanden. J3 framhåller att en press som inte påverkas av politiker eller myndigheter är ”väldigt väsentlig [...] för det fria samhället” och att ett samhälle där medierna styrs av politiska aktörer skulle vara ”förödande” eftersom det skulle begränsa människors möjlighet att få reda på fel och brister i samhället.

Liknande åsikter återkommer hos andra deltagare. J2 beskriver pressfriheten som ”jättecentral”, medan J4 kallar den ”grundläggande för ett demokratiskt samhälle”. J1 uttrycker samma syn:

Jag tror att den är avgörande. Jag tror att det är väldigt svårt att ha en demokrati utan pressfrihet. Detsamma gäller tryckfrihet och det tredje är också liksom yttrandefrihet. Det absoluta avgörande för en demokrati och kan inte kompromissas med. (J1)

Sammantaget visar citaten att journalisterna betraktar pressfriheten som demokratins strukturella skydd. Utan den omöjliggörs journalistikens kärnuppdrag att granska makthavare och ge medborgarna tillgång till korrekt och oberoende information.

Journalisternas beskrivningar av pressfrihetens betydelse kan förstås genom demokratiargumentet (Petäjä, 2006), som framhåller att fria medier och kommunikation är en förutsättning för att medborgare ska kunna fatta informerade beslut och delta i det offentliga samtalet. När intervjupersonerna uttrycker att pressfriheten är ”grundläggande”, ”jättecentral” eller ”avgörande” för demokratin speglar det just denna tanke: utan oberoende medier som granskar makten och tillhandahåller tillförlitlig information urholkas demokratins funktion. På så vis blir pressfriheten inte bara en rättighet, utan en nödvändig del av den demokratiska infrastrukturen.

6.4.2. *Pressfriheten behöver skyddas*

Pressfriheten anses stabil enligt journalister som intervjuats, men en del av intervjuobjekten menar att den stundom tas för given och måste värnas.

Nej, men jätte, jätteviktig den [...] behöver alltid värnas om och [...] man tittar ju utomlands och, och kan ju bli ganska skrämmd av att det är, att [...] det kan gå ganska fort. (J6)

Intervjupersonen är tydlig i sitt uttalande: pressfriheten ”behöver alltid värnas om”. J6 uttrycker dessutom en rädsla för hur skör och lätt nedmonterad pressfriheten framstår i andra länder. Det går att utläsa att intervjupersonen menar att pressfriheten bör beskyddas, annars kan den snabbt äventyras.

Citatets betoning av pressfrihetens ömtålighet kan förstås som ett uttryck för att pressfrihet inte enbart är en juridisk rättighet, utan en förutsättning för att journalistiken ska kunna utföra sina demokratiska uppdrag. Med Habermas teori (Kaun, 2020) som grund framstår pressfriheten som nödvändig för ett öppet och inkluderande offentligt samtal, där journalistiken kan fungera som en legitim mellanhand mellan makt och medborgare. Dess skörhet innebär också att den inom offentligheten aktivt måste reproduceras och nyttjas, för att fastslå sin position som en del av den demokratiska offentligheten. Pressfriheten möjliggör både granskning och produktion av tillförlitlig samhällsinformation, vilket blir tydligt vid tillämpning av demokrati- och sanningsargumentet (Petäjä, 2006).

J5 håller med om att pressfriheten behöver värnas.

Du, jag tror att det är mycket som svenskar tar för givet. Men vi har vart ett liksom ett väldigt utvecklat land med bra rättigheter, men alltså, allting kan ju ändras politiskt och, alltså, det finns ju åsiktsströmmar på höger och vänster, liksom som går emot [...] så som det ser ut idag så att det är absolut någonting man ska värna. (J5)

Citatet visar på att intervjupersonen värderar pressfriheten och ser den som ”någonting man ska värna”, eftersom det finns åsikter på båda sidor av den politiska skalan som ”går emot” det som pressfriheten står för idag. Det kan anas en viss uppfattning om att svenskar i allmänhet inte engagerar sig i att försvara sina rättigheter. Detta framgår i citatets begynnande mening: ”Du jag tror att det är mycket som svenskar tar för givet”. I ett uttalande svarade ett intervjuobjekt att:

Jag är orolig för vissa sådana beslut som tas där man läser dem utan att jag kan ge något exempel nu [...]. Men i förlängningen i det långa loppet tror jag ändå att liksom. Det kan gå lite upp och ner, men jag tror att det är viktigt att värna det. (J7)

Svaret indikerar att personen känner en viss oro inför politiska beslut som fattas gällande pressfriheten. Pressfriheten kan gå igenom perioder där den stärks eller försvagas, att utvecklingen naturligt kan svaja över tid. Trots dessa upp- och nedgångar betonar intervjupersonen att det långsiktigt ”är viktigt att värna det”.

6.4.3. Oro för omvärlden

Intervjupersonerna uttrycker en oro för hur den globala utvecklingen påverkar både svensk demokrati och synen på pressfrihet. Flera deltagare beskriver hur minskande demokratiska friheter globalt riskerar att påverka även Sverige. J6 förklarar att när omvärlden blir mer sluten påverkas även svenskars möjligheter att förstå världen:

[...] alltså världen bli mindre för, för oss att [...] då sitter man här, liksom i Sverige och [...] vill läsa om vad som händer runt om i världen och då kommer den. Vad säger man in? Insynen i omvärlden, liksom det försämras att min, min förståelse och min liksom verklighetsuppfattning [...] av omvärlden blir ju begränsad. (J6)

Även J4 beskriver hur internationella politiska strömningar snabbt får genomslag i Sverige: "Vi är ju så pass amerikaniserade i Sverige så att [...] Om det är en fråga som debatteras väldigt flitigt i USA så kommer det komma till Sverige strax också [...] så att det, det tror jag nog påverkar oss."

Samma tendens lyfts av J2 som menar att globaliseringen gör att både demokratiska och odemokratiska idéer sprids fortare än de gjort tidigare. Intervjupersonen beskriver att teknikutvecklingen skapat en ”global by” där information färdas snabbt, vilket både kan stärka och försvaga demokratin:

Man är snäll och fördelaktig när man säger att vi har fått en global by [...] vilket kan främja demokratin [...] Men det finns en annan sida och det är ju det vi ser nu [...] strömningarna som kommer förstärks ju. Hur från USA, till exempel till Sverige, men du ser ju samma utveckling i många europeiska länder, Ungern till exempel [...]. (J2)

Tillsammans visar citaten att journalisterna uppfattar den internationella utvecklingen som något som direkt påverkar svensk pressfrihet, både genom begränsad insyn i omvärlden och

genom att politiska strömningar snabbt sprids över nationsgränserna. Journalisterna framställer därför pressfriheten som särskilt sårbar i tider av global demokratisk tillbakagång.

Placerar man citaten i relation till Habermas teori om den borgerliga offentligheten (Kaun, 2020), kan man förstå det journalisterna säger som att globaliseringen och digitaliseringen öppnat upp för en ny typ av offentlighet. I denna offentlighet kan globala frågor diskuteras som sedan påverkar den inhemska diskussionen. Genom denna integrering av globala frågor och diskurser kan även demokratikritiska diskurser bli en del av offentligheten. Effekten av detta kan bli att offentligheten delas upp, där olika grupper förhåller sig till skilda tolkningar. Detta riskerar att försvaga det gemensamma samtalsrummet vilket gör det svårare att upprätthålla ett sammanhållet demokratiskt samtal.

6.4.4. *Upplevelser av oro för framtiden*

Journalister uppger en oro för den svenska pressfriheten och demokratin i stort, ofta i relation till hur de ser på omvärlden. Som svar på en fråga om den globala tillbakagång som sker globalt kan nå Sverige, svarade J5:

Jag tror inte att Sverige är ett isolerat land, liksom som alltså som inte kan påverkas [...]. Jag menar lagar kan ändras och alltså det är politiken som styr så att tillräckligt många människor som tycker en viss sak, då kan saker förändras. (J5)

Svaret tyder på att J5 inte ser demokratisk tillbakagång i Sverige som en omöjlighet. Tvärtom uppger intervjupersonen att de lagar och rättigheter som avnjuts i samhället kan hävas, så länge en majoritet möjliggör det. I citatet nämns att Sverige inte är ett ”isolerat land” som ”inte kan påverkas”. En rimlig tolkning av det är att J5 tror att Sverige kan influeras av den globala demokratiska tillbakagången. J1 uttrycker sig på ett liknande sätt.

Jag tror att allt kan ske. Jag tror aldrig att man kan ta demokrati och för given. Jag tror att man måste kämpa för den. Sen har ju Sverige ett visst liksom robusta lagar och så vidare, men försvarar vi inte dem så kan ju allting förändras. [...] Det är enklare att förändra demokratin i länder som kanske inte har det här robusta systemet. Men det är ju också beroende på av att vi alla respekterar det och så där. Så att så här det kan säkert ske. Jag är orolig för demokratin i Sverige, men hur snabbt det kommer gå eller var det kommer ske? Det vet jag inte. (J1)

Intervjupersonen understryker vikten av att värna om demokratin. J1 fortsätter med att belysa Sveriges ”robusta lagar”, men nämner precis som J5, att dessa kan ändras. Intervjupersonen

menar att det robusta demokratiska systemet Sverige besitter, försvårar en inhemsk demokratisk tillbakagång. J1 avslutar med att erkänna en oro för den svenska demokratin. Samtidigt tycks intervjupersonen uttrycka sig med en viss försiktighet och osäkerhet. Detta baseras på fraser som ”jag tror”, ”kanske inte”, ”det vet jag inte”, vilket färgar tolkningen. J1 kan antas vara osäker och orolig.

Citatet uttrycker en grundläggande förståelse av demokratin som ett system som är sårbart och i ständig förändring. Respondenten betonar att demokratin aktivt måste försvaras, vilket tydliggör en upplevelse av osäkerhet även i en svensk kontext. Genom Habermas teori (Kaun, 2020) kan citatet tolkas som ett uttryck för en medvetenhet om att demokratins stabilitet ytterst vilar på ett fungerande offentligt samtal. När intervjupersonen säger att ”allt kan förändras” (J1) antyds att de demokratiska principerna gradvis kan försvagas om den offentliga kritiska debatten avtar i styrka. Detta kan tyda på en underförstådd kritik mot samtida nyhetskonsumtion där misstro mot medier och ekokamrar riskerar att försvåra det gemensamma offentliga samtalet.

Genom demokratiargumentet (Petäjä, 2006) framträder pressfriheten som en central förutsättning för att medborgare ska kunna ta informerade ställningstaganden i det offentliga samtalet. Oron i citatet indikerar på att demokratin inte enbart hotas genom direkta politiska intrång och beslut, utan även mer subtila förändringar i normer, attityder och tilltro för institutioner. Journalistikens funktion som watchdog och informationsförmedlare (McNair, 2009) är inte tillräcklig i sig. I det digitaliserade samhället präglad av skiftande politisk retorik, desinformation och förändrade mediekonsumtionsmönster blir även publikens mottaglighet för faktabaserad och granskande journalistik avgörande. Om medborgare i allt mindre utsträckning tar del av, eller litar på, professionell journalistik riskerar demokratin att försvagas. Dessutom leder detta till att oberoende journalistik förlorar sin legitimitet och roll i demokratin.

7. Diskussion

I följande avsnitt sammanfattas, diskuteras och tolkas resultatet utifrån studiens valda teorier och tidigare forskning.

Studien visar att strukturella och samhällseliga förändringar påverkar journalisters demokratiska uppdrag. Resultatet illustrerar en bild av en yrkeskår som lutar sig mot starka demokratiska ideal om pressfrihet och oberoende. Samtidigt kan den starka betoningen av demokratiska ideal även tolkas som en normativ självbild snarare än en faktisk beskrivning av journalistikens praktik. Att journalister understryker att pressfrihet och oberoende fortsatt präglar det journalistiska uppdraget kan därmed även förstås som ett sätt att upprätthålla legitimitet i en tid då dessa värden i praktiken är svårare att förverkliga. Dock utmanas dessa ideal i sin tur av ekonomiska nedskärningar, missnöje hos nyhetskonsumenter och politiska påtryckningar. Dessa fynd visar tecken på att journalistikens traditionella position i den borgerliga offentligheten försvagas. Samtidigt tillämpar journalister i viss mån själv censur till följd av det fientliga samhällsklimatet. Detta väcker följaktligen frågor om vilka förutsättningar som krävs för att journalistiken i fortsättningen ska kunna fungera som en central institution i demokratin.

Resultatet bekräftar Löfgren Nilsson och Örnebring (2016) genom att visa att journalister påverkas av hot och påtryckningar. Unikt för den här studien är dock att journalisterna uttrycker en normalisering av hoten och menar att det är en del av yrket. Samtidigt visar resultatet att vissa journalister till följd av detta, blir skärpta och mer noggranna i sin rapportering och publicering. Detta betyder emellertid inte att hoten och påtryckningarna bör ses som något positivt för yrkesutövandet, eftersom konsekvenserna kan innebära själv censur, enligt somliga journalister. Normaliseringen av hot och hat kan dessutom tolkas som särskilt problematiskt ur ett demokratiskt perspektiv. När hot och trakasserier blir en naturlig del av yrkesutövningen riskerar gränserna för det acceptabla att suddas ut, vilket i förlängningen kan leda till att inskränkningar av pressfriheten blir svåra att identifiera. Intervjupersonerna menar att de ibland undviker frågor som kan generera negativa kommentarer och påtryckningar från publiken. Detta blir en breddning av Löfgren Nilsson och Örnebrings (2016) forskning. Kopplar man detta till Lee C. Bollingers toleransargument (Petäjä, 2006) kan man se att den samhällseliga toleransen visar sig svag i de tillfällen som journalisters publiceringar upprör och genererar hatstormar hos publiken. Detta eftersom publiken inte kan hantera eller acceptera den obekväma informationen och åsikterna. Ett mer tolerant samhälle hade gett ett större utrymme för mångfald av idéer och tankar, och inte riskerat att leda till att journalister undviker vissa ämnen av rädsla för motreaktioner.

Av studien framgår att svenska journalister fortsatt värderar objektivitet högt, vilket överensstämmer med vad tidigare forskning (Hovden & Väliverronen, 2021) beskriver. I relation till Habermas teori om den borgerliga offentligheten (Kaun, 2020) kan detta förstås som ett uttryck för journalistikens roll i att upprätthålla ett sakligt offentligt samtal. Däremot går det skönja en mer marknadstillvriden journalistkår i resultatet. Till följd av den tekniska utvecklingen där publiken konsumerar nyheter i sina flöden på sociala medier tvingas nu tidningar och nyhetsmedier prioritera innehåll som genererar engagemang, snarare än det som är viktigt för demokratin och vad som anses vara nödvändig information för medborgarna. Detta tydliggörs genom Zhous forskning (2025), som visar att det digitala medielandskapet har introducerat en högre grad av medborgarjournalistik. Detta kan ses som en bidragande faktor till den ökade konkurrens som intervjupersonerna vittnar om. Dessutom menar Zhou (2025) att användar-genererat innehåll har en stor opinionsbildande kraft, vilket ytterligare kan öka konkurrensen. Studiens deltagare menar att det idag handlar om att hålla sig relevant för läsaren för att på så sätt kunna utföra ett lönsamt arbete. Denna utveckling kan tolkas som en förskjutning bort från, och en marknadsmässig kolonisering av, Habermas idealoffentlighet (Habermas, 2006). Journalisternas berättelser om att behöva hålla sig relevanta visar hur det offentliga samtalet idag formas i allt större utsträckning av ekonomiska krav och publikens preferenser.

När resultatet analyseras genom McNairs rollteori (2009) blir det tydligt att journalister fortfarande identifierar sig starkt med sina demokratiska ideal, särskilt rollen som informationsförmedlare och watchdog. McNair betonar också att rollerna i praktiken begränsas av institutionella och ekonomiska förutsättningar, vilket speglas i resultatet där det tydliggörs att granskande och fördjupande journalistik trängs undan av kravet på snabb och underhållande publicering. Dessutom har det digitala medieklimatet, som tidigare nämnts, lett till ett större tillåtande av medborgarjournalistik, på grund av den låga tröskeln för publicering (Zhou, 2025). Detta kan leda till att skiljelinjen mellan en vanlig privatperson eller aktivist och en journalist, blir svår att identifiera. Följden av detta kan bli att journalister inte framstår som den självklara informatören eller granskaren i demokratin, vilket i sin tur kan underminera journalistikens roll helt och hållet. Däremot har det digitala medieklimatet gett fler möjlighet att delta i det demokratiska samtalet och offentligheten, där minoritet och mindre representerade grupper, nu kan få höja sina röster.

Ferreira och Daousts (2025) analys av hur journalister hanterar politiska påtryckningar knyter an till denna studies resultat eftersom intervjupersonerna gett uttryck för liknande fenomen.

Journalisterna i denna studie vittnar om pressekreterare som vill ändra i publiceringar, politiker som misskrediterar medier och direkta samtal med kritik om bildval, citat eller formuleringar. Precis som Ferreira och Daoust (2025) visar även denna studie hur makthavare försöker påverka det journalistiska innehållet. Appliceras dessutom typologin som presenteras i Ferrerias tidigare studie (2024) kan man se hur journalisternas återgivanden passar in i modellen. Det blir då tydligt att svenska journalister framför allt beskriver soft och anticipatory steering, särskilt från politiska pressekreterare och politiker som försöker justera rubriker, citat och bildval. Även här kan Habermas teori om borgerlig offentlighet (Kaun, 2020) understödja diskussionen. När makthavare försöker påverka fria mediers innehåll kan det ses som en inskränkning av den borgerliga offentligheten eftersom den ska vara fristående från politikernas påtryckningar. Denna verklighet riskerar att leda till att det demokratiska samtalet blir färgat av politiska agendor och maktmissbruk. En sådan följd kan leda till att journalistikens plats i demokratin ifrågasätts. När journalister blir påverkade och motarbetade av den makt de ämnar granska, urholkas journalistikens mål eftersom det blir svårare att uppnå.

Genom Wolfgangs et al. (2018) demokratimodeller (civic, direct, pluralist, administrative) kan man urskilja hur journalister ser på sin roll i relation till makthavare och sitt ansvar i demokratin. Appliceras demokratimodellerna på denna studie kan man dra slutsatsen att de intervjuade journalisterna uttrycker demokratiska ideal som ligger nära de civic- och direct-demokratimodeller som Wolfgang et al. (2018) identifierar. Detta framgår av intervjupersonernas beskrivningar av sin roll att utbilda medborgare, förmedla tillförlitlig information och upprätthålla ett öppet offentligt samtal. Ser man till det faktum att journalisters demokratisyn påverkar deras praktiska utövande, kan denna studie bidra med att visa att samtidigt som svenska journalister uttrycker en stark vilja att upprätthålla rollen som demokratins tjänare, finns en spänning mellan dessa ideal och de strukturella begränsningar som pressar journalistiken idag. Detta leder till att möjligheten att leva upp till dessa ideala roller, minskar. Även McNairs (2009) rollteori är applicerbar här, eftersom den journalistiska rollen som informationsförmedlare stämmer bra överens med de civic- och direct-demokratimodeller, som intervjupersonernas uttryck också ligger nära.

8. Slutsats

Av studien framgår det att journalister i Sverige idag utsätts för hot, hat och påtryckningar i olika former i ett medielandskap som i allt högre grad präglas av publikens missnöje. Journalisterna upplever att det största hotet mot den fria pressen kommer från ägarkoncentrationen vilket leder till att ett stort antal publikationer kontrolleras av samma aktörer. Trots detta står pressfriheten fortfarande stark i Sverige. Journalisterna ser den dock som potentiellt hotad av politiska påtryckningar och betonar vikten av att aktivt värna den för att förhindra framtida inskränkningar, särskilt i ljuset av den globala tillbakagången av demokratier.

Journalister framhåller fortsatt objektivitet som en central princip i sitt arbete, men påpekar bristande engagemang från publiken och ökad konkurrens som det som utmanar objektiviteten. Av analysen framgår det tydligt att journalister anser att deras roll i det demokratiska samhället är att granska makten och förse medborgarna med relevant och tillförlitlig information, samtidigt som resultaten visar att dessa uppdrag i praktiken begränsas av olika faktorer, vilket ytterligare belyser de strukturella hoten mot både pressfriheten och demokratin.

9. Förslag till framtida forskning

Vidare forskning av ämnet skulle kunna innefatta en undersökning om publikens roll och engagemang, särskilt hur förändrade medievanor och konsumtionsmönster påverkar journalistikens möjligheter att upprätthålla sitt demokratiska uppdrag. Detta sammanhang vore det även relevant att studera hur klickjournalistik påverkar innehållsval, nyhetsvärdering och journalistisk objektivitet. Ytterligare studier kan även fokusera på hur ägarkoncentration och politiska påtryckningar påverkar journalistisk praktik över tid, samt genom komparativa perspektiv analysera hur svenska journalisters upplevelser förhåller sig till situationen i länder där den demokratiska tillbakagången är mer påtaglig.

Referenslista

- Bengtsson Lundin, R., & Walukiewicz, E. (2025). Journalistic practice in times of crisis: A scoping review of role shifts and challenges tied to news production under extraordinary conditions. *Nordicom Review*, 46, 108-129. <https://doi.org/10.2478/nor-2025-0010>
- Björkenfeldt, O. (2023). Swedish journalists' perceptions of legal protection against unlawful online harassment. *Frontiers in Sociology*, 8, 1154495. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2023.1154495>
- Bryman, A., & Nilsson, B. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (Upplaga 3). Liber.
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: a practical guide*. SAGE.
- Clark, T., Bryman, A., Foster, L., & Sloan, L. (2021). *Bryman's social research methods* (Sixth edition). Oxford University Press.
- Cullen, M. (2025, September 10). *Charlie Kirk, a close Trump ally, was shot dead in Utah. The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2025/09/10/briefing/charlie-kirk-shooting-russian-drones-poland.html>
- Ekström, M., & Johansson, B. (2019). *Metoder i medie- och kommunikationsvetenskap* (3. uppl.). Studentlitteratur.
- Ferreira, R. R. (2024). "It Forces You to Publish Some Shit": Toward a Taxonomy of Democratizing Journalistic Practices. *The International Journal of Press/Politics*, 30(4), 931–955. <https://doi.org/10.1177/19401612241266557>
- Ferreira, R. R., & Daoust, J. F. (2025). To Report or Not to Report? A Qualitative Analysis of Journalists' Perspectives on Harm to Public Opinion. *Public opinion quarterly*, 89(SI), 683–715. <https://doi.org/10.1093/poq/nfaf028>
- Ghersetti, M., & Johansson, B. (2021). To Publish or Not to Publish? Assessing Journalism Ethics in News about a Terrorist Attack. *Journalism Studies*, 22(13), 1814–1831. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.1971104>
- Grönvall, J. (2014). De-coupling of journalism and democracy: Empirical insights from discussions with leading Nordic media executives. *Journalism*, 16(8), 1027-1044. <https://doi.org/10.1177/1464884914554174> (Original work published 2015)

- Habermas, J. (2006). Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research. *Communication Theory*, 16(4), 411–426. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2006.00280.x>
- Hallin, A. & Helin, J. (2018). *Intervjuer*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Hovden, J. F., & Väliverronen, J. (2021). Nordic journalists' conceptual roles and perceived influences A European and inter-Nordic comparison. *Nordicom Review*, 42(1), 141–161. <https://doi.org/10.2478/nor-2021-0034>
- Ibarra, K. A., & Nord, L. W. (2013). Still something special?: A comparative study of public service journalists' values in Spain and Sweden. *Journal of Applied Journalism & Media Studies*, 2(1), 161–179. https://doi.org/10.1386/ajms.2.1.161_1
- Imre, I., Pjesivac, I., & Luther, C. A. (2016). Governmental control of the Internet and WikiLeaks: How does the press in four countries discuss freedom of expression? *The International Communication Gazette*, 78(5), 385–410. <https://doi.org/10.1177/1748048516640203>
- Ingram, D. & Hovath, B. (2025, 16 februari). How Elon Musk is boosting far-right politics across the globe. NBC NEWS. <https://www.nbcnews.com/tech/elon-musk/elon-musk-boosting-far-right-politics-globe-rcna189505>
- Kaun, A. (2020). Jürgen Habermas: *Borgerlig offentlighet* (1962). I S. Bengtsson, S. Ericson, & F. Steirnstedt (Red.), *Medievetenskapens idétraditioner* (s.111–124). Studentlitteratur.
- Lantz, A. (2013). *Intervjumetodik* (3. uppl.). Studentlitteratur.
- Lundström, M. (2021). Demokrati: ”liberal” och ”illiberal”. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 123(3), 511-542. <https://journals.lub.lu.se/st/article/view/23730/20996>
- Löfgren Nilsson, M., & Örnebring, H. (2016). Journalism Under Threat: Intimidation and harassment of Swedish journalists. *Journalism Practice*, 10(7), 880–890. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1164614>
- McNair, B. (2009). Journalism and Democracy. I T. Hanitzsch & K. Wahl-Jorgensen. *The Handbook of Journalism Studies* (s. 237-249). Routledge.

- Neyazi, T. A. (2025). Is Press Freedom Better Protected in Democracies? Internet Shutdown and Journalism in India. *Journalism Studies (London, England)*, 26(3), 367–386. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2024.2433241>
- Paschalia (Lia) Spyridou, & Ioannou, M. (2025). Exploring AI Amid the Hype: A Critical Reflection Around the Applications and Implications of AI in Journalism. *Societies*, 15(2), 23. <https://doi.org/10.3390/soc15020023>
- Petäjä, U. (2006). *Varför yttrandefrihet?: om rättfärdigandet av yttrandefrihet med utgångspunkt från fem centrala argument i den demokratiska idétraditionen*. [Doktorsavhandling, Växjö Universitet]. DiVA. <https://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:206765/FULLTEXT01.pdf>
- Regeringen. (2023, 22 maj). *Unesco utser tryckfrihetsförordningen till världsminne*. Hämtad 9 december, 2025, från <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/05/unesco-utser-tryckfrihetsforordningen-till-varldsminne2/>
- Reporters Without Borders. (u.å.). *Methodology used for compiling the World Press Freedom Index 2025*. https://rsf.org/en/methodology-used-compiling-world-press-freedom-index-2025?year=2025&data_type=general
- Sharma, B. (2025, September 7). *Nepal bans 26 social media platforms, including Facebook and YouTube*. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2025/09/07/world/asia/nepal-bans-social-media-platforms.html>
- United Nations. (u.å.). *Universal Declaration of Human Rights*. Hämtad 9 december, 2025, från <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- V-Dem Institute. (2025). *Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped?* University of Gothenburg, Department of Political Science. https://www.v-dem.net/documents/60/V-dem-dr_2025_lowres.pdf
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

- Wolfgang, J. D., Vos, T. P., & Kelling, K. (2018). Journalism's Relationship to Democracy: Roles, Attitudes, and Practices. *Journalism Studies*, 20(14), 1977–1994. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2018.1547123>
- Zhou, S. (2025). Effectiveness of citizen journalism: evaluating the credibility, bias, and impact of user-generated news content in the digital age. *Humanities & Social Sciences Communications*, 12(1), 1956. <https://doi.org/10.1057/s41599-025-06216-6>
- Österman, H. (2022, 28 oktober). Elon Musks köp av Twitter uppges klart. *Aftonbladet*. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/rIPApR/elon-musks-kop-att-twitter-uppges-klart>

Intervjufrågor

Vad heter du?

Samtycker du till att delta i denna intervju, samt att intervjun spelas in och används konfidentiellt i studien?

Har du tagit del av informationen gällande konfidentialitet och hur intervjun och dina uppgifter behandlas?

Inledning

I mars 2025 publicerade *Varieties of Democracy* sin årliga demokrati rapport som fann en global nedgång i demokrati och yttrandefrihet. Rapporten konstaterar att autokratiska tendenser i allt större utsträckning påverkar även etablerade demokratier där tidigare stabila system nu uppvisar tecken på politisk kontroll av medier, begränsningar av civilsamhället och minskat utrymme för kritiska röster.

Inledande frågor

1. Kan du berätta om din bakgrund och din nuvarande roll som journalist?
 - a. Hur länge har du arbetat som journalist?
 - b. Vilken typ av redaktion eller bevakningsområde arbetar du inom?
2. Hur skulle du beskriva klimatet för fri journalistik i Sverige idag?
3. Vilken roll tycker du journalistiken **bör** ha i ett demokratiskt samhälle?
4. Hur skulle du **beskriva** journalistikens uppdrag i samhället **idag**?
 - a. Har det förändrats under din tid i branschen?

Journalistiskt uppdrag

5. Vilken roll tycker du pressfriheten har i det demokratiska samhället?
 - a. Hur tänker du kring behovet av att värna pressfriheten i **Sverige** i dag?
6. Hur ser du på journalistikens betydelse för att främja ett upplyst offentligt samtal?
 - a. Hur upplever du att medierna idag uppfyller denna roll?
 - b. Finns det faktorer som försvårar den uppgiften, vilka i så fall?

Bilaga A

c. ?

Hot och kriser

7. Vilka typer av hot mot pressfriheten upplever du som mest påtagliga idag?
 - a. Politiska, ekonomiska, digitala, annat?
 - b. Konkretisera?
8. Har du själv eller någon i din närhet upplevt påtryckningar, hat eller hot i yrkesutövningen?
 - a. Hur påverkar det i så fall din vilja att uttrycka dig fritt?

Utfyllnad

9. Har du upplevt att journalister i Sverige ibland tillämpar själv-censur?
 - a. Vad tror du i så fall det beror på?
 - b. Har det förändrats över tid?
10. V-Dem:s årliga demokrati rapport visar att det sker en demokratisk tillbakagång i världen idag, hur ser du på det utifrån din roll som journalist?
 - a. Upplever du att en sådan tillbakagång kan ske i Sverige?
 - b. Kan du se att den globala avdemokratiseringen påverkar det svenska medieklimatet?
11. Vilka framtida utmaningar ser du för pressfriheten och journalistikens demokratiska roll?
 - a. Vad tror du behövs för att stärka den?

Har du något du vill tillägga eller lyfta

Bilaga B

Analysschema

Citat	Tema	Den borgerliga offentligheten	Sanningsargumnetet	Demokratiargumnetet	Toleransargumnetet	McNairs Rollteori	Analytisk slutsats
"det börjar globalt bli mer och mer ett oligopol gällande medieägande, och där ser vi också högerextrema personer som köper sig in".	Strukturella och ekonomiska villkor pressar journalistiken	Den borgerliga offentligheten blir allt mindre och när högerextrema personer köper sig in som medieägare blir det offentliga samtalet färgat. Pressfriheten urholkas men kvarstår som princip, däremot begränsas de åsikter som hörs och det blir ett minskat utrymme för en rationell, kritisk debatt.	Ett oligopoliserat medieägande riskerar att förhindra sann kunskap. När högerextrema aktörer får inflytande över medier förstärks vissa perspektiv medan andra tystas. Detta försvårar det fria idéutbytet som är nödvändigt för att sanningen ska kunna växa fram.	Ägarkoncentrationen försvagar pressens uppgift att fungera som en arena för informerade medborgare. Om medieinnehållet styrs av snäva ideologiska intressen försvagas mediernas roll som granskare av makten	När extrema åsikter normaliseras eller ges oproportionellt utrymme minskar medborgarnas tolerans för avvikande röster, vilket motverkar pressfrihetens funktion att främja pluralism.	Watchdog-rollen försvagas i och med att ägarkoncentrationen ökar. Även rollen som medlare undermineras då åsikterna koncentreras och vissa perspektiv systematiskt ges företräde	Den ökade koncentrationen av medieägare utgör ett hot mot hur demokratin fungerar i praktiken. När oberoende journalistik kompromissas med riskerar pressfriheten enbart finnas kvar som en formell rättighet snarare än en fungerande praktik. Det leder till en förskjutning av den borgerliga offentligheten från en rationell kritisk meningsbildning till ett medel för selektiv representation där journalistikens funktioner för sanning, demokrati och tolerans och dess roller succesivt undermineras.

Exempel på hur analyschemat använts